

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Štefe

Vpliv skupnostne informatike na socialno kohezijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Štefe

Mentor: doc. dr. Gregor Petrič

Vpliv skupnostne informatike na socialno kohezijo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

...zaHVALA vsem, ki ste (bili) z mano...

VPLIV SKUPNOSTNE INFORMATIKE NA SOCIALNO KOHEZIJO

Pojav informacijsko komunikacijskih tehnologij je omogočil nove načine medčloveške komunikacije. Znotraj lokalnih skupnosti komunikacija predstavlja ključen faktor pri izboljševanju možnosti izobraževanja ter zaposlovanja, dostopu do kvalitetnih javnih storitev, zagotavljanju ekonomskega in družbenega napredka ter izboljševanju življenja pripadnikov lokalnih skupnosti. Osrednja tema diplomskega dela je socialna kohezija ter vpliv novih informacijsko komunikacijskih tehnologij na stopnjo kohezije znotraj lokalnih skupnosti. Veda, ki se neposredno vključuje v razvojne spremembe vloge novih tehnologij v skupnostih, se imenuje skupnostna informatika. Posveča se projektom različnih obsegov, od manjših projektov lokalnih skupnosti, kot tudi skupnostim depriviranih ljudi, občinskim skupnostim do projektov nacionalnega obsega. V diplomskem delu je predstavljen eden bolj znanih projektov skupnostne informatike, projekt Netville, ki išče odgovor na vprašanje, kakšno vlogo imajo informacijsko komunikacijske tehnologije na spremembe v odnosih med člani skupnosti. Predstavljen ter kritično ovrednoten je tudi projekt eGorenjska, ki se izvaja na področju Republike Slovenije in v prvi fazi želi izpolniti cilj vzpostavitve širokopasovnega omrežja na območju gorenjske regije ter tako zmanjšati stopnjo digitalnega razkoraka, v drugi fazi pa izdelati portal, ki bo prebivalcem preko televizijskih sprejemnikov ponujal dostop do vsebin lokalne narave. Diplomsko delo analizira, kako snovalci razumejo vlogo tovrstnega projekta za razvoj lokalne skupnosti, predvsem z vidika spodbujanja socialne kohezije.

Ključne besede: skupnostna informatika, skupnost, socialna kohezija, digitalni razkorak

THE INFLUENCE OF COMMUNITY INFORMATICS ON SOCIAL COHESION

The emergence of information and communication technologies (ICT) has enabled new ways of interhuman communication. Within local communities communication is the key factor for improving education and employment opportunities, accessing qualitative public services, providing economic and social progress, and improving the life quality of local communities' members. This BA thesis mainly focuses on social cohesion and the influence of new information and communication technologies on the level of cohesion within local communities. The academic discipline of community informatics is directly involved in studying the development of changes in the role of new technologies in communities. It takes up projects of different scales – from small projects in local communities to larger ones dealing with communities of deprived people, municipal and national projects. This thesis presents one of the most widely known community informatics projects – the Netville project, which was launched to answer the question of the role information communication technologies have on changes in relations between community members. It will also present and critically evaluate project eGorenjska which is being implemented in the Republic of Slovenia and has started with its first-phase objective of establishing a broadband network in the entire Gorenjska (Upper Carniola) region, thus decreasing the level of digital divide in the area. The second phase of the project plans a construction of an internet site which will enable local residents to access topics with local content via television sets. This BA thesis analyzes how the project designers understand the role of such a project in the development of local communities, mostly from the viewpoint of increasing social cohesion.

Keywords: community informatics, community, social cohesion, digital divide

KAZALO

1	UVOD	7
2	OPREDELITEV POJMOV IN KONCEPTA SKUPNOSTNE INFORMATIKE	10
2.1	SKUPNOST	10
2.2	DEFINICIJE SKUPNOSTNE INFORMATIKE	12
2.2.1	<i>Skupnostna informatika in družbeni razvoj</i>	14
2.3	DIGITALNI RAZKORAK IN UČINKOVITA UPORABA	17
2.4	SOCIALNA KOHEZIJA / KOHEZIJA SKUPNOSTI	19
3	VPLIV INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ IN INTERNETA NA LOKALNO SKUPNOST	22
3.1	ALI INTERNET SLABI ODNOSE V SKUPNOSTI?	23
3.2	ALI INTERNET PREOBLIKUJE SKUPNOST?	25
4	PRIMER PRAKSE SKUPNOSTNE INFORMATIKE: NASELJE NETVILLE	27
4.1	OPIS VZORCA	27
4.2	ZBIRANJE PODATKOV	28
4.3	REZULTATI	29
4.3.1	<i>Povečanje stopnje socialne interakcije in udejstvovanja v skupnosti</i>	31
4.3.2	<i>Kolektivni ukrepi članov skupnosti</i>	32
4.4	POVZETEK REZULTATOV IN UGOTOVITVE	34
5	ŠTUDIJA PRIMERA: PROJEKT EGORENJSKA	36
5.1	PREDSTAVITEV PROJEKTA EGORENJSKA	37
5.2	PORTAL EGORENJSKA	38
5.3	IMPLEMENTACIJA PROJEKTA.....	40
5.4	ANALIZA	41
5.4.1	<i>Vloga projekta pri zmanjševanju digitalnega razkoraka</i>	41
5.4.2	<i>Vloga projekta pri povečevanju družbene kohezije</i>	42
6	SKLEP	46
7	LITERATURA	49
8	PRILOGE	53
	PRILOGA A: ŠTUDIJA PRIMERA: PREPIS POGLOBLJENEGA INTERVJUJA	53
	PRILOGA B: TABELA PODATKOV O ŠTEVILU NASELIJ, PREBIVALCEV TER GOSPODINJSTEV GORENJSKE REGIJE BREZ ŠIROKOPASOVNE INTERNETNE POVEZAVE V LETU 2009.....	58

KAZALO SLIK

Slika 5.1: Dostop do portala eGorenjska preko televizijskega sprejemnika.....	38
Slika 5.2: Vpogled v lastne osebne podatke iz centralnega registra prebivalstva za imetnike spletnih digitalnih potrdil.....	40

1 Uvod

Razcvet interneta je omogočil nove načine medčloveške komunikacije. Zmanjšali so se stroški komunikacije na dolge razdalje, prav tako se je zmanjšal tudi čas pri komuniciranju na dolge razdalje. Ljudje se danes poslužujejo različnih komunikacijskih kanalov za vzpostavljanje in ohranjanje stikov. Do nekoč prevladujoči način neposrednega (*ang. face-to-face*) komuniciranja se v vedno večji meri nadomešča s komunikacijo preko novih informacijsko komunikacijskih tehnologij – primarno mobilnih telefonov in internetnih komunikacijskih servisov.

V diplomskem delu se ukvarjam s komunikacijsko vlogo novih informacijsko komunikacijskih tehnologij znotraj lokalnih skupnosti, v katerih komunikacija predstavlja ključen faktor pri izboljševanju možnosti izobraževanja ter zaposlovanja, dostopu do kvalitetnih javnih storitev, zagotavljanju ekonomskega in družbenega napredka ter izboljševanju življenja pripadnikov lokalnih skupnosti. Pri dostopu do informacijsko komunikacijskih tehnologij se pojavljajo precejšnje razlike. Dostop do novih informacijsko komunikacijskih tehnologij namreč ni omogočen vsem posameznikom, gospodinjstvom, soseskam, mestom ter celo državam po svetu. Vrzel med posamezniki, skupnostmi ter območji, ki imajo oziroma nimajo dostopa do interneta, se imenuje digitalni razkorak (*ang. digital divide*) (Dolničar in drugi 2002). V zadnjem desetletju mnogi državni ter občinski projekti stremijo k premagovanju digitalnega razkoraka z različnimi projekti, ki ljudem omogočajo dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij. Poleg omogočanja dostopa do interneta učinkovito komunikacijo ter izmenjavo informacij pogojuje znanje uporabe novih informacijsko komunikacijskih tehnologij, ki ga je možno doseči z informiranjem in izobraževanjem posameznikov.

Z razširitvijo uporabe interneta kot novega sredstva komunikacije so se pojavila vprašanja, kakšen vpliv imajo informacijsko komunikacijske tehnologije na lokalne skupnosti. Veda, ki se neposredno vključuje v razvojne spremembe vloge informacijsko komunikacijskih tehnologij v skupnostih, se imenuje skupnostna informatika (*ang. community informatics*). Campbellova in Eusbanksova definirata skupnostno informatiko kot »trajnostni pristop k obogatitvi skupnosti, ki vključuje

participativni načrt virov informacijske tehnologije, izobraževanja ter premoženjskega razvoja za izboljšanje kvalitete življenja prebivalcev v skupnosti (v Stoecker 2005, 22)«. Kot pravita Keeble in Loader (2001), se skupnostna informatika posveča povezovanju skupnosti na internetu z namenom okrepitve odnosov znotraj že obstoječih socialnih skupin. Skupnostna informatika se posveča projektom različnih obsegov, od manjših projektov lokalnih skupnosti, ki zajemajo majhno število ljudi, kot tudi skupnostim depriviranih ljudi, občinskim skupnostim do projektov nacionalnega obsega. V diplomskem delu bo podrobneje predstavljen eden bolj znanih projektov skupnostne informatike, izveden na področju Kanade, imenovan Netville (Hampton in Wellman 2001, Hampton in Wellman 2003). Projekt je bil izveden z namenom ugotoviti, kako dostop do širokopasovnega, vedno dostopnega interneta vpliva na življenje v soseski in na odnose med njenimi prebivalci.

Mnogi sociologi, med drugim Putnam (2000), trdijo, da nove informacijsko komunikacijske tehnologije pospešujejo upadanje socialnega kapitala ter družbene kohezije. Skupnostni zanos ter udejstvovanje naj bi upadala, povezanost v skupnosti pa naj bi bila na robu propada. Člani skupnosti so vse manj povezani med seboj, to pa kaže na zmanjšanje socialnega kapitala (Putnam 2000). Termin socialni kapital je tesno povezan s terminom kohezije skupnosti. Stopnja kohezije skupnosti se kaže skozi jakost vezi, predvsem v primarnih družinih odnosih, kot so na primer družinski odnosi, prijateljski odnosi ter odnosi v lokalni skupnosti (Filipović 2005).

Skozi diplomsko delo želim potrditi tezo, da ima skupnostna informatika pomembno vlogo pri zagotavljanju kohezije v skupnostih. Vpogled v tezo diplomskega dela bom podala na osnovi teoretičnih razprav, obravnave empirične študije Netville ter lastne študije primera eGorenjska.

Namen prvega dela diplomske naloge je predvsem predstavitev skupnostne informatike kot specifične vede, ki je v Sloveniji redko obravnavana, enega najbolj znanih projektov s tega področja, projekt Netville, ter analiza že obstoječih rezultatov obravnavanega projekta. Študija Netville išče odgovor na vprašanje, kakšno vlogo imajo informacijsko komunikacijske tehnologije pri spremembi odnosov članov skupnosti.

V drugem delu diplomske naloge bo predstavljen projekt eGorenjska, ki se izvaja v okviru Regionalnega razvojnega programa Gorenjske 2007 – 2013. Projekt eGorenjska želi v prvi fazi izpolniti cilj vzpostavitve širokopasovnega omrežja na območju gorenjske regije za vse prebivalce regije, v drugi fazi pa izdelati portal, ki bo prebivalcem preko televizijskih sprejemnikov ponujal dostop do vsebin lokalne narave. S pomočjo intervjuja s članom razvojne skupine projekta eGorenjska bom poskušala analizirati, kako snovalci razumejo vlogo tovrstnega projekta za razvoj lokalne skupnosti, še posebej z vidika spodbujanja socialne kohezije. Tako je eden izmed ciljev diplomske naloge na osnovi izkušenj in učinkov, obravnavanih v okviru kanadskega projekta Netville, analizirati ter kritično ovrednotiti projekt eGorenjska.

Po metodi študija literature s področja skupnostne informatike opredeljujem osnovne pojme ter predstavljam problematiko vpliva uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij na delovanje skupnosti. Dejstva, navedena v poglavju podrobnejše predstavitve projekta Netville, so pridobljena z metodo analize in interpretacije sekundarnih virov. Za evalvacijo projekta eGorenjska uporabljam metodo poglobljenega intervjuja, ki jo dopolnjujem z metodo študija literature ter analizo in interpretacijo sekundarnih virov.

Diplomsko delo je sestavljeno iz 6 poglavij. Uvodu sledi poglavje, ki zajema opredelitev pojmov skupnosti, skupnostne informatike, digitalnega razkoraka in učinkovite uporabe ter kohezije skupnosti. V tretjem poglavju je obravnavana problematika vpliva informacijsko komunikacijskih tehnologij na lokalno skupnost. V četrtem poglavju je predstavljen projekt Netville kot eden izmed projektov razvoja skupnosti v okviru skupnostne informatike. Poglavje zajema opis demografskih značilnosti, načina zbiranja podatkov, rezultatov projekta ter vsebinsko analizo rezultatov. Peto poglavje temelji na predstavitvi in evalvaciji projekta eGorenjska kot primera projekta v okviru skupnostne informatike, izvedenega na območju Republike Slovenije. Šesto oziroma sklepno poglavje vsebuje najpomembnejše ugotovitve in sklepe, do katerih sem prišla med pisanjem diplomskega dela.

2 Opredelitev pojmov in koncepta skupnostne informatike

2.1 Skupnost

V prvotni definiciji skupnosti se je Gurstein osredotočil samo na prostorske skupnosti, kasneje pa je v koncept vključil tudi virtualne skupnosti (v Bieber in drugi 2002, 3-18). Na eni strani imamo torej prostorske skupnosti, kjer interakcija med ljudmi poteka preko osebnega stika, na drugi strani pa virtualne skupnosti, kjer interakcija poteka zgolj oziroma tudi preko elektronskih sredstev. V diplomskem delu bo poudarek na obravnavi prostorskih skupnosti.

V definiciji Logana in Molotcha (v Stoecker 2005, 17) skupnost posamezniku zagotavlja, da znotraj le-te zadovoljuje vsakdanje življenjske potrebe. Znotraj skupnosti obstajajo neformalna omrežja podpore, ki posamezniku zagotavljajo občutek fizične in psihične varnosti. »Skupnost je prostor, kjer se ljudje počutijo varne, kjer lahko občutijo trenutno varnost ter zaupajo v varnost v prihodnosti« (Logan in Molotch v Stoecker 2005, 17). Mlinar pravi, da tisto, kar je nujno pri sociološkem raziskovanju lokalne skupnosti, ni naselje kot fizična tvorba, ampak tisto, kar se oblikuje na podlagi dolgotrajnih procesov družbenega povezovanja med prebivalci, ki živijo v določenem naselju. Gre za obravnavanje kompleksne družbene tvorbe globalnega značaja, znotraj katere ljudje zadovoljujejo svoje potrebe in se udeležujejo v različnih oblikah aktivnosti (Mlinar 1973).

Wellman definira skupnost kot omrežja medosebnih vezi, ki zagotavljajo družabnost, podporo, informacije, občutek pripadnosti in socialno identiteto (v Gurstein 2007, 18). Hamman (1997, 1) pravi, da je potrebno v »sociološkem smislu pojem skupnosti razumeti kot skupino ljudi, ki stopajo v družbene odnose, so povezani med seboj in delijo skupni prostor vsaj nekaj časa«.

V skupnosti so najpomembnejši faktor ljudje, ki ustvarjajo medsebojne odnose z različnimi nameni in mnogimi razlogi. Skupnost posameznikom omogoča, da prispevajo svoje znanje, dobrine in veščine ter da dostopajo do znanj in veščin, ki jih v skupnost prinašajo drugi ljudje. Predstavlja tudi obliko konglomeracije pripadnikov

skupnosti z enakimi željami po izboljšanju varnosti in povezanosti (Foth 2003). Skupnosti se ne morejo uspešno razvijati brez upoštevanja članov skupnosti, njihovih sociokulturnih lastnosti, potreb ter želja (Andrews in drugi v Foth 2005, 34).

Prostorsko skupnost (*ang. community of place*) oblikujejo ljudje, ki prebivajo na nekem geografsko določenem območju. Takšne vrste skupnosti so pogosto imenovane tudi lokalne skupnosti (*ang. local communities*), stanovanjske skupnosti (*ang. residential communities*) ali fizične oziroma geografske skupnosti (*ang. physically/geographically based communities*). Foth (2003) poudarja, da kljub dejstvu, da takšne skupnosti sestavljajo člani, ki jim je skupna ista lokacija prebivanja, ni nujno, da so člani skupnosti povezani še preko drugih dejavnikov, kot so na primer skupni interesi, ista starostna skupina ali enak poklic. Kot take zato prostorske skupnosti a priori niso skupnosti v smislu skupnosti kot *Gemeinschafta* (Tönnies 1999). Z 'gemeinshaftom' oziroma 'skupnostjo' Tönnies razume visoko solidarne tvorbe z majhnim številom pripadnikov, trajno pripadnim drug drugemu in z vnaprej določenim načinom delovanja in obnašanja. V nasprotju s Fothem Williams trdi, da »skupnost ni zgolj medsebojno povezana lokaliteta, ampak tudi kakovost posedovanja nečesa skupnega, na primer skupnega interesa, skupnih dobrin, občutka skupne identitete in značilnosti« (Williams v Fernback 1999, 204).

Skupnosti in človeško udejstvovanje v skupnosti, kot je na primer politična participacija, družbeni aktivizem, prostovoljstvo ter altruizem, so ključni socialni dejavniki vsakdanjega življenja. Putnam (2000) trdi, da skupnostni zanos ter udejstvovanje upadata in da je povezanost v skupnosti na robu propada. Pravi, da člani skupnosti vse bolj postajajo nepovezani med seboj, kar vodi k zmanjšanju socialnega kapitala. Harrison in Stephen ugotavljata, da nove tehnologije, ki omogočajo poceni in enostavno globalno komunikacijo, odvrtačajo od »socialne interakcije, ki jo srečujemo v geografskem prostoru oziroma skupnosti« (Harrison in Stephen 1999, 221). Individuacija ter proces privatizacije prostega časa, ki ju omogočajo in podpirajo različne oblike elektronskega razvedrila, na primer televizija in internet, domnevno pospešujejo upadanje socialnega kapitala in družbene kohezije (Putnam 2000). Eden izmed razlogov za upadanje je pomanjkanje dostopa do medijev in informacij v smislu širše družbe. Vsi ljudje ne morejo slediti hitrim tehnološkim napredkom komunikacijskih orodij in tako zaostanejo za ostalimi.

Primanjkuje jim tehnološkega znanja in ne morejo komunicirati s tistimi, ki uporabljajo nove tehnologije za komunikacijo preko spleta (Servon 2000). Castells se posveča vprašanju, ali je aktivno delovanje tradicionalnih prostorskih skupnosti v upadu zaradi pomanjkanja ustreznih informacijskih sistemov in omrežij, ki bi vzdrževali njihovo obstojnost in delovanje na lokalni ravni v novi dobi spletnih komunikacij (v Foth 2003, 33).

Walmsley (2000) zatrjuje, da imajo lahko lokalne skupnosti močnejše vezi kot spletne skupnosti, ker je geografska bližina še vedno zelo pomemben dejavnik. Možnost združevanja osebne interakcije in aktivizma v lokalnem okolju z individualnostjo ter fleksibilnostjo spletnega okolja je izredna prednost lokalnih skupnosti. Precejšnje število raziskav¹ potrjuje, da obstaja pozitiven vzajemni odnos med skupnostmi, internetom ter sociabilnostjo.

2.2 Definicije skupnostne informatike

Skupnostna informatika (*ang. community informatics*) je multidisciplinarna veda, ki se ukvarja s proučevanjem družbenih in kulturnih faktorjev, ki oblikujejo razvoj in razširjenost informacijsko komunikacijskih tehnologij ter njihovih učinkov na skupnostni razvoj in spremembe. Prizadeva si analizirati kompleksno dinamično razmerje med tehnološkimi novostmi ter spreminjajočimi se družbenimi odnosi. Ukvarja se z vprašanjem, na kakšen način skupnosti uporabljajo nove tehnologije kot sredstvo sprememb znotraj lokalne skupnosti. Posebno se posveča načinom, ki povezujejo skupnosti v kiberprostoru z namenom, da bi okrepili že obstoječe socialne skupine tudi virtualno (Keeble in Loader 2001).

Skupnostna informatika združuje prakse razvoja in organizacije ter sociologije, planiranja, informatike, kritične teorije, ženskih študij, informacijskih ved ter menedžmenta. Raziskave in praksa segajo od zanimanja za virtualne skupnosti do situacij, v katerih je virtualna komunikacija uporabljena za spodbujanje že obstoječih vezi v skupnostih v urbanem, ruralnem ali težko dostopnem okolju znotraj razvijajočih

¹ Pew Internet & American Life Project (Horrigan 2001), Blacksburg Electronic Village Community Surveys and Reports (Cohill in Kavanaugh 2000), Netville Study (Hampton in Wellman 2000), Survey 2000: Charting Communities and Change (National Geographic Society 1999), Rural Queensland Reports (Lennie in Hearn 2003) in Melbourne (Arnold 2003).

in že razvitih držav. Prav tako praksa ter raziskave zavzemajo področja uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij znotraj skupnosti za doseg družbenega in ekonomskega razvoja. V okviru raziskav se skupnostna informatika posveča tako manjšim projektom v izbranih skupnostih, ki zajemajo zelo majhno število ljudi, kot tudi skupnostim depriviranih ljudi, občinskim skupnostim do projektov nacionalnega obsega.

Skupnostna informatika kot veda je zelo mlado področje. Centri za raziskave v skupnostni informatiki so bili ustanovljeni pred kratkim. Prvi, Community Informatics Research and Applications Unit (CIRA) na univerzi v Teessideu, je bil ustanovljen leta 1996. Kasneje so bili ustanovljeni še Center for Community Networking Research na univerzi v Monashu ter Community Informatics Research Group na Inštitutu za tehnologijo v New Jerseyu. Community Informatics Research Center pa je bil ustanovljen šele v letu 2003. Glede na to je pričakovati, da so definicije področja skupnostne informatike še v neki fazi razvoja (Stoecker 2005). K pomembnosti ter razširjenosti termina skupnostne informatike je veliko prispeval Michael Gurstein, ki je izdal prvo zbirko akademskih člankov, zbranih v knjigi *Community Informatics: enabling communities with information and communications technologies*. Sicer pa so termin uporabili že sredi devetdesetih let Brian Loader in njegovi sodelavci na Univerzi v Teessideu. Kot pravita Keeble in Loader (2001), skupnostna informatika črpa iz mnogo različnih virov. Na eni strani črpa iz tradicije uveljavljenih tehnologij in tehnoloških teorij, na drugi strani pa črpa iz različnih ved, ki raziskujejo skupnosti, kot je antropologija, sociologija ter ostale družboslovne vede.

V slovenski literaturi se termin skupnostne informatike še ne pojavlja. Kot razlog je pomembno navesti dejstvo, da literatura s tega področja v slovenskem jeziku ne obstaja, prav tako se na območju Slovenije še ne izvajajo študije, ki bi neposredno raziskovale tematiko, s katero se ukvarja skupnostna informatika. Pojavljajo se sicer projekti, katerih cilji so usmerjeni v preoblikovanje skupnosti z uporabo novih informacijsko komunikacijskih tehnologij, vendar pa ti projekti niso obravnavani na načine, kot jih sicer v tujini obravnava veda skupnostne informatike.

Stoecker (2005) pojasnjuje, da je skupnostna informatika kot področje preučevanja še izredno nerazvita, ker nima definiranih specifičnih vprašanj, metodoloških tehnik ter nabora teoretskih pristopov. Na področju uporabe je skupnostna informatika sicer

precej bolj razvita, čeprav se znotraj področja uporabe primeri izjemno razlikujejo med seboj. Projekti skupnostne informatike se osredotočajo na razvoj informacijskih sistemov znotraj skupnosti, razvoj spletnih omrežij članov skupnosti, razvoju demokracije, povečevanju socialnega kapitala, izpopolnjevanju posameznikov, razvoju lokalnih skupnosti in drugim področjem, ki pa so med seboj zelo različna in zahtevajo različna strokovna znanja in izkušnje kot tudi uporabo različnih informacijskih tehnologij. Področje uporabe skupnostne informatike še nima točno definiranih etičnih načel ter raziskovalnih standardov, kot jih imajo definirane druge vede.

Skupnostna informatika se na eni strani posveča raziskovanju širokega spektra virtualnih skupnosti, ki se formirajo kot posledica računalniško podprtega komuniciranja med posamezniki (Smith in Kollock v Keeble in Loader 2001, 4). V tem primeru gre za interesne skupnosti v virtualnem prostoru in ne za prostorsko oziroma geografsko oblikovane skupnosti. Na drugi strani se skupnostna informatika posveča povezovanju skupnosti v virtualnem prostoru in skupnosti v geografskem prostoru. Raziskuje, kako v geografski skupnosti vgraditi in razvijati informacijsko komunikacijske tehnologije, ki jih bodo za medsebojno komunikacijo uporabljale skupine ljudi, ki se med seboj že poznajo (Keeble in Loader 2001). Omenjeno področje skupnostne informatike je fokus pričujočega diplomskega dela.

2.2.1 Skupnostna informatika in družbeni razvoj

V definicijah skupnostne informatike se pogosto poudarja pomen razvoja. O'Neil (v Simpson 2005, 103) pravi, da se skupnostna informatika posveča »identifikaciji faktorjev, ki vplivajo na uporabo informacijsko komunikacijskih tehnologij in razvoj v skupnosti«. Podobno Keeble in Loader (2001) v svoji definiciji pravita, da se skupnostna informatika »posveča raziskovanju ekonomskega in družbenega razvoja lokalnih skupnosti preko inovativnih uporab informacijsko komunikacijskih tehnologij«. Osredotoča se tako na tehnični kot geografski vidik razvoja. Tehnični iz razloga, ker razvojne sposobnosti informacijsko komunikacijskih tehnologij omogočajo nove načine doseganja skupnostnega razvoja, geografski pa iz razloga, ker so te tehnologije geografsko locirane znotraj skupnosti. Pravita, da skupnostna

informatika raziskuje načine, kako uporabljati informacijsko komunikacijske tehnologije za doseg lokalnega razvoja in obenem tudi sodelovanja v globalnem razvoju (Keeble in Loader 2001).

Pitkin (2001) kritično opozarja, da ima preveč raziskovalcev skupnostne informatike napačen pristop, da bo tehnologija sama oblikovala skupnosti, ter da nepravilno obravnavajo nove informacijsko komunikacijske tehnologije kot neodvisno, namesto kot odvisno spremenljivko. Podobno Stoecker (2005) poudarja, da obstaja neka stopnja nepravilnosti pri raziskovanju skupnostne informatike, ker se raziskovalci osredotočajo na računalnike kot na centralno gonilo razvoja skupnosti, zanemarjajo pa socialne in kulturne dejavnike.

Pri skupnostni informatiki pa ne gre zgolj za vprašanje razvoja, ampak za omogočanje in spodbujanje različnih procesov znotraj skupnosti s pomočjo informacijsko komunikacijskih tehnologij (Gurstein 2007). Kot pravi Gurstein (2007, 9), gre pri skupnostni informatiki v osnovi za »nov, vendar nujen način približevanja informacijskim sistemom in dejansko predstavlja evolucijsko spremembo tradicionalnih sistemov z njihovim vključevanjem v dinamičnost in prilagodljivost, ki obstajata v vsakem organskem sistemu«.

Iniciative skupnostne informatike spodbujajo inovativne pristope in izboljšujejo možnosti pripadnikov skupnosti, da se vključujejo tako lokalno kot globalno in pogosto povečujejo obseg udejstvovanja v gospodarskih, družbenih in lokalnih dejavnostih (Simpson 2005). Gurstein (v Stoecker 2005, 14) razdeli skupnostno informatiko na dva dela. Na eni strani je skupnostna informatika uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij z namenom spodbujanja procesov v skupnosti ter zagotavljanja dosega ciljev skupnosti. Po drugi strani pa je skupnostna informatika pojem, ki se uporablja za opis akademske discipline, ki se sistematično približuje informacijskim sistemom z vidika skupnosti. Lastnosti skupnostne informatike, kot jih definira Gurstein (2007), so ukvarjanje s prakso in raziskovanjem uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij v družbenem kontekstu, raziskovanje uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij v konkretni skupnosti, ki jo je možno identificirati, preučevanje specifične uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij v družbenem in skupnostnem kontekstu, na primer v zdravstvu in pri izobraževanju, vključevanje v oblikovanje in razvoj strojne in

programske opreme informacijsko komunikacijskih tehnologij ter neposredno vključevanje v razvojne spremembe vloge in pomena informacijsko komunikacijskih tehnologij v skupnostih.

Gurstein v svojih delih poudarja, da skupnostna informatika obravnava tudi temo uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij med marginaliziranimi, revnimi, ostarelimi, kot tudi tistimi, ki živijo na oddaljenih in težko dostopnih lokacijah v že razvitih ter še razvijajočih se državah. Skupnostna informatika je pristop k razumevanju, kako lahko različne informacijsko komunikacijske tehnologije omogočijo tako običajnim kot tudi depriviranim skupnostim doseg svojih ciljev (Gurstein 2007). Prav tako pa ne izključuje etičnih dimenzij, kot so pravičnost in vključenost ter porazdeljenost kontrole (Keeble in Loader 2001). Gurstein (2007, 9) definira skupnostno informatiko kot »gibanje, ki preko informacijsko komunikacijskih tehnologij, ki so namenjene marginaliziranim skupinam, tem skupinam omogoča spoznati njihovo novo vlogo v informacijski družbi«.

Glede na predstavljene definicije povzemam ključne lastnosti skupnostne informatike:

- spodbujanje različnih procesov znotraj skupnosti s pomočjo informacijsko komunikacijskih tehnologij,
- zagotavljanje doseg ciljev skupnosti preko uporabe novih tehnologij,
- ukvarjanje s prakso in raziskovanje uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij v družbenem kontekstu,
- proučevanje družbenih in kulturnih faktorjev, ki oblikujejo razvoj in razširjenost informacijsko komunikacijskih tehnologij,
- vključevanje v oblikovanje in razvoj strojne ter programske opreme informacijsko komunikacijskih tehnologij,
- neposredno vključevanje v razvojne spremembe vloge in pomena informacijsko komunikacijskih tehnologij v skupnostih,
- raziskovanje, kako so nove tehnologije uporabljene v konkretni skupnosti, ki jo je možno identificirati,
- preučevanje specifične uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij v družbenem in skupnostnem kontekstu (zdravstvo, ekonomski razvoj, izobrazba in drugo).

2.3 Digitalni razkorak in učinkovita uporaba

Namen skupnostne informatike je uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij, ki omogočajo doseganje ciljev skupnosti, vključno s premagovanjem digitalnega razkoraka (*ang. digital divide*) znotraj neke skupnosti in med skupnostmi.

Skupnostna informatika presega zgolj vprašanje digitalnega razkoraka z raziskovanjem, na kakšen način in pod kakšnimi pogoji bi dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij omogočil lokalni razvoj ter razvoj ostalih družbenih procesov. Dostop sam po sebi ni dovolj, temveč je potrebno ugotoviti, kako je možno uporabiti in izkoristiti prednosti dostopa, da bi informacijsko komunikacijske tehnologije postale smiselne (Gurstein 2007). Na tej točki se pojavi pojem učinkovite uporabe (*ang. effective use*) (Gurstein 2003), ki je ključni konceptualni element skupnostne informatike in ga je vpeljal Michael Gurstein kot kritiko na raziskave o digitalnem razkoraku ter dostopu do informacijsko komunikacijskih tehnologij in interneta. Gurstein poudarja, da dostop sam po sebi ne zadošča, temveč je način uporabe tehnologij tisti, ki je pomemben. Skupnostna informatika se torej ukvarja z vprašanjem, kako so informacijsko komunikacijske tehnologije uporabljene v praksi in ne zgolj z vprašanjem samega dostopa do informacijsko komunikacijskih tehnologij znotraj skupnosti. Pojem učinkovite uporabe je most med raziskovanjem, načrtovanjem in izvajanjem prakse skupnostne informatike.

Pojem digitalni razkorak se nanaša na dejstvo, da je svet razdeljen na ljudi, ki imajo oziroma nimajo dostopa do informacijsko komunikacijskih tehnologij. Digitalni razkorak obstaja med tistimi, ki živijo v mestih, in tistimi, ki živijo na ruralnih območjih, med izobraženimi ter neizobraženimi, med različnimi ekonomskimi razredi, kot tudi med bolj oziroma manj industrijsko razvitimi državami. Definicija Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (*Understanding the Digital Divide 2001, 4*) pravi, da »digitalni razkorak predstavlja vrzel med posamezniki, gospodinjstvi, gospodarskimi ter geografskimi območji na različnih socio-ekonomskih stopnjah v smislu možnosti dostopa do informacijsko komunikacijskih tehnologij ter njihove uporabe za dostop do široke palete dejavnosti na internetu, ki jih le-ta omogoča«.

Koncept digitalnega razkoraka je izredno kompleksen in ga je možno deliti na tri ravni: prvi, drugi in tretji digitalni razkorak. Prvi digitalni razkorak se nanaša na razlike

v dostopu do informacijsko komunikacijskih tehnologij, drugi na dva tipa uporabnikov, tretji pa na posameznike, ki imajo možnost dostopa do interneta, in ostale, ki te možnosti nimajo. Dva tipa uporabnikov v drugem digitalnem razkoraku sta: uporabniki, ki kažejo nezanimanje za internet, ter uporabniki, ki se srečujejo z ovirami za uporabo interneta (Dolničar in drugi 2002).

Komunikacija in izmenjava informacij sta pomemben faktor pri povečevanju možnosti zaposlitve, izobraževanja, dostopa do kvalitetnih javnih storitev, izboljšanja samostojnega življenja in ekonomskega napredka. Razlike med informacijsko-bogatimi ter informacijsko-depriviranimi se lahko okrepijo na račun tega, na kakšen način so nove tehnologije oblikovane in porazdeljene po nekem območju (Gurstein 2007).

Vsekakor je sam dostop do naprav in omrežja osnovnega pomena in pogojuje vse načine uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij. Vendar pa se pojavlja zadrega, za kakšen način dostopa gre. Dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij se lahko razume kot dostop v večuporabniških okoljih, kot so na primer telecentri, ali pa kot osebni dostop, to je dostop do interneta v domačem okolju. Prav tako se pojavlja vprašanje, za kakšen način dostopa lahko gre v smislu kvalitete, kvantitete in oblike dostopa: WiFi, širokopasovni ali klicni internetni dostop. Tukaj nastopi osnovno vprašanje, kateri način dostopa je torej zadosten za premostitev digitalnega razkoraka.

Ne glede na to, za kakšen način dostopa gre, pa je potrebno izpostaviti tudi način uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij. Dostop do tehnologij ne sme biti obravnavan kot pasivni dostop, ampak dostop, ki ljudem omogoča učinkovito uporabo vsebin in procesov za doseg opredeljenih ciljev skupnosti. Učinkovita uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij, kot jo definira Gurstein (2003, 10), je »možnost uspešne integracije informacijsko komunikacijskih tehnologij za doseg opredeljenih ciljev«. Učinkovito uporabo informacijsko komunikacijskih tehnologij je možno doseči s povečevanjem stopnje poznavanja tehnologij med uporabniki v neki skupnosti. Projekti učinkovite uporabe v skupnostih se ukvarjajo s skupinami ljudi z namenom, da bi jih izobrazili na področju novih tehnologij do takšne mere, da ljudje postanejo sposobni prevzeti nadzor nad informacijsko komunikacijskimi

tehnologijami, preko katerih lahko dosežejo cilje, ki so za skupnost pomembni (Gurstein 2003).

2.4 Socialna kohezija / kohezija skupnosti

Koncept socialne kohezije je eden temeljnih konceptov sociologije. V prvi polovici 20. stoletja so se pojavile teorije, da vezi v skupnosti med drugim tudi zaradi procesov urbanizacije izginjajo, da se povečuje individualnost, anonimnost ter tekmovalnost (Forrest in Kearns v Filipović 2005, 160). Zato so se v sociologiji pojavile obravnave koncepta družbene kohezije, ki pa je popularen tudi danes, saj se tudi v današnjem času pojavlja strah pred posledicami tako imenovane individualizirane potrošniške družbe (Filipović 2005).

Termin kohezije skupnosti je v zadnjem času postal izredno obravnavan in je povezan s koncepti vključenosti in izključenosti, socialnega kapitala, diferenciacije ter seveda skupnosti. Za doseg kohezije v skupnosti je potrebno upoštevati širok razpon vprašanj, kot so dostop do izobraževanja in zaposlovanja, vprašanje revščine in socialnih neenakosti, družbene in kulturne raznolikosti ter vprašanje dostopa do informacijsko komunikacijskih tehnologij. Kohezija ne more biti dosežena enkrat za vselej, ampak jo je potrebno nenehno vzdrževati. Kohezija je ideal, h kateremu se stremi, in ne cilj, ki bi ga bilo mogoče v celoti doseči. Gre za nenehno spreminjajoče se ravnotežje sil, ki se mora prilagajati spremembam družbenega in gospodarskega okolja, tehnologije ter nacionalnih in mednarodnih političnih sistemov. Ena izmed sodobnejših potencialnih groženj družbeni koheziji je neustrezen ali celo nezagotovljen dostop do novih informacijsko komunikacijskih tehnologij.

Družbena kohezija je obravnavana kot pojav v družbi, kjer obstajajo skupne vizije in občutek pripadnosti; družba, v kateri so razlike med posamezniki spoštovane in cenjene; družba, v kateri obstaja enakost možnosti za vse člane; družba, v kateri obstajajo močne pozitivne vezi in odnosi med pripadniki (Building a Picture of Community Cohesion 2003, 7). Družbena kohezija, kot jo razume Svet Evrope (Revidirana Strategija socialne kohezije 2004, 1), je zmožnost družbe, da zagotavlja blaginjo vsem svojim članom, zmanjšuje razlike in preprečuje polarizacijo. Kohezivna

skupnost je skupnost svobodnih posameznikov, ki se medsebojno podpirajo in uresničujejo skupne cilje z demokratičnimi sredstvi.

Ferlander in Timms (1999) se osredotočita na tri glavne karakteristike socialne kohezije: posameznikove zaveze k skupnim normam in vrednotam, medsebojno odvisnost, ki izvira iz skupnih interesov, ter posameznikovo poistovetenje s skupnostjo. Skupne kulturne in družbene vrednote v svoji definiciji izpostavlja tudi Mitchell (v *Community Cohesion: A Report of the Independent Review Team 2001*, 70), ki pravi, da se kohezija skupnosti »nanaša na situacije, v katerih se posamezniki med seboj povezujejo preko skupnih socialnih in kulturnih zavez«.

Berman in Philips (v Filipović 2005, 165) opredelita »družbeno kohezijo kot nekaj, kar je odvisno od jakosti družbenih odnosov in je funkcija integracije med povezovalnimi normami in vrednotami v družbi«.

Lockwood, eden pomembnejših teoretikov družbene kohezije, uporablja termin družbene kohezije za opisovanje jakosti vezi predvsem v primarnih družbenih odnosih, kot so na primer odnosi znotraj družine, med prijatelji in v lokalni skupnosti. Poleg primarnih vezi se družbena kohezija po Lockwoodovi definiciji navezuje tudi na splošni altruizem, to je na pripravljenost pomagati in zaupanje. Tako naj bi se zmanjšanje kohezije odražalo v nižjem članstvu v prostovoljnih organizacijah ter v porastu kriminala (Lockwood v Filipović 2005, 162-171). Nekohezivna družba naj bi predstavljala družbo z visoko stopnjo konfliktnosti, nereda ter neenakosti, nizko stopnjo interakcije znotraj skupnosti in med skupnostmi, različnimi ter nekompatibilnimi moralnimi vrednotami ter nizko stopnjo pripadnosti kraju (Forrest in Kearns v Filipović 2005, 164).

Novakova raziskuje socialno kohezijo skozi koncept družbene kakovosti, v okviru katerega je socialna kohezija kot nasprotje socialne anomalije proces na makro ravni družbenega sistema, ki se »neposredno navezuje na povezanost posameznikov in skupin v skupnosti« (Novak 2001, 33).

Forrest in Kearns (v Filipović 2005, 164-165) pravita, da je najenostavnejše opazovanje družbene kohezije pri ljudeh, ki živijo na nekem geografsko določenem območju in se združujejo z namenom vzpostavljanja ter ohranjanja skupnih lokalnih

interesov. Koncept socialne kohezije se »lažje veže na regije kot pa na nacionalne države in na nacionalno kohezijo« (Pahl v Novak 2001, 35). Socialna kohezija je lahko interpretirana kot proces, sprožen na makro ravni z delitvijo dela, dejansko pa se odraža zlasti na mikro ravni preko občutkov povezanosti in skupinske identitete (Durkheim v Novak 2001, 33).

3 Vpliv informacijsko komunikacijskih tehnologij in interneta na lokalno skupnost

Mnogo raziskav o vplivu interneta na povezovanje ljudi se osredotoča na globalno komunikacijo, zanemarjajo pa vprašanje, kako informacijsko komunikacijske tehnologije in internet vplivajo na lokalno skupnost.

Negotovost pri definiranju vplivov interneta je obudila vprašanje skupnosti: stoletje dolgo razpravo o obsežnih družbenih spremembah, ki vplivajo na prijateljske vezi, vezi med sosedi, sorodniki ter sodelavci. Tönnies je že več kot stoletje nazaj menil, da določena kombinacija tehnoloških sprememb, industrializacije, urbanizacije in birokratizacije lahko ogrozi delovanje skupnosti. Posameznik se lahko znajde v situaciji, kjer mu skupnost ne zagotavlja podpore, občutka pripadnosti, druženja, informacij ter sredstev za izražanje njegovih mnenj (Tönnies v Hampton in Wellman 2003, 278).

Čeprav se različni strokovnjaki osredotočajo na različne vzroke, od industrializacije in birokratizacije v 19. stoletju, do televizije in interneta danes, vsi izpostavljajo podobne probleme:

- *slabitev zasebnih (medosebnih) skupnosti*: zmanjšana stopnja socialnega kontakta s sorodniki, prijatelji, sodelavci ter sosedi;
- *umik iz lokalne skupnosti*: čeprav se vezi v skupnosti ohranjajo, bodo imeli ljudje manj skupnega ter se bodo manj vključevali v dejavnosti z ljudmi iz istega geografskega območja;
- *upadanje javnih dejavnosti v skupnosti*: zmanjšanje druženja na javnih mestih, upadanje udejstvovanja pripadnikov skupnosti v lokalnih dejavnostih, vse manj dobrodelnosti ter zmanjšanje skupnostne pripadnosti.

Wellman (2002) pravi, da so se skupnosti v industrijskih in post-industrijskih družbah po eni strani ohranile, po drugi pa spremenile. Zasebno lokalno življenje, kjer sorodniki predstavljajo stabilno osnovo močnih odnosov, sosedi pa takojšen dostop do osnovnih dobrin in storitev, tako ostaja pomembno. Vseeno pa skupnosti redko temeljijo na močno povezanih solidarnih sosedstvih, organiziranih skupinah ali javnih

prostorih (Wellman 1999). Do interakcije med člani skupnosti prihaja v zasebnih prostorih, kot so gospodinjstva in telefonska omrežja, in ne toliko v javnih prostorih, kot so parki, kavarne ter ulice (Wellman in Putnam v Hampton in Wellman 2003, 278). Ljudje imajo ponavadi več prijateljev izven svoje skupnosti, kot pa znotraj le-te. Veliko ljudi ima celo več socialnih vezi izven območij svojega mesta prebivanja kot pa znotraj okolja, v katerem živijo.

Navkljub splošnemu prepričanju, da internet vpliva na skupnost, obstajajo različna mnenja glede narave in obsega vpliva interneta. Porajajo se mnoga vprašanja:

- Ali internet vpliva na slabitev odnosov v skupnosti, ker ljudje nadomeščajo medosebne odnose s preživljanjem časa na internetu in izven javnih prostorov?
- Ali internet preoblikuje skupnost v omrežno virtualno skupnost, povsem novo obliko skupnosti, ki omogoča spletno druženje v novih prostorih, ki presegajo geografske meje?
- Ali internet sploh ni tako preoblikujoč, ampak je poleg ostalih komunikacijskih sredstev, kot so telefoni, avtomobili ter avioni, samo še dodatno sredstvo, ki omogoča interakcijo med obstoječimi člani skupnosti?

3.1 *Ali internet slabi odnose v skupnosti?*

Ob pojavu računalnikov in interneta so se pojavile teorije o alienaciji ljudi od skupnosti (Wellman 1999). Pojavila se je skrb, da bodo »računalniška omrežja družila ljudi v alienaciji in ne v solidarnosti« (Bad Subjects Production Team v Hampton in Wellman 2003, 279). Spletne interakcije, prenešene v domove s porastjo osebnih računalnikov, bodo odvrnile ljudi od »dobrih starih krajev«, kot so bari, kavarne in parki, ki ustvarjajo življenje neke skupnosti (Oldenburg v Hampton in Wellman 2003, 279). Trendi kažejo, da je internet in njegova dostopnost v domovih pripomogla k življenju, ki je bolj zasebno orientirano. Komunikacijske tehnologije, dostopne v skoraj vsakem domu, omogočajo ljudem, da neposredno od doma dostopajo do aktivnosti, ki so prej veljale za bolj javne. Med takšne aktivnosti spadajo delo, nakupovanje, druženje ter izkoriščanje prostega časa na različne načine.

»Nove tehnologije omogočajo domu, da postane center prejemanja informacij, komuniciranja, zabave, pridobivanja dobrin in dostopanja do storitev, ter celo povezovanja z delovnim mestom. Napredki v telekomunikacijah in posebej način, kako so telekomunikacije družbeno oblikovane in tržene, da postanejo individualne storitve v gospodinjstvih, kažejo na premik k osredotočenosti na zasebno in ne na javno okolje (Graham in Marvin v Hampton in Wellman 2003, 280).«

Stoll (v Hampton in Wellman 2003, 280) pravi, da družbeno življenje na internetu ne more biti nikoli tako pomembno in popolno kot človeška komunikacija v živo, ker čar spletne komunikacije ob pomanjkanju osebnega stika izpuhti. Po drugi strani pa nekateri raziskovalci opozarjajo na internetno zatopljenost, ki lahko posameznika tako prevzame, da se odtuji od skupnosti v realnem okolju. Opažajo, da se ljudje družijo na spletu, vendar interakcije niso enakovredne interakcijam v skupnostih v realnem okolju.

Grožnje in opozorila pred skorajšnjim internetnim uničenjem skupnosti niso bile nikoli podkrepljene z dokazi. Študija Homenet o novih uporabnikih računalnikov in interneta je kljub temu prinesla nekaj longitudinalnih dokazov, da je uporaba interneta šibko povezana z upadom stopnje komunikacije udeležencev z njihovimi družinskimi člani. Rezultati študije prav tako kažejo na zmanjšanje obsega socialnega omrežja in povečanje osamljenosti in depresije (Kraut in drugi 1998). Kljub temu, da so Kraut in sodelavci (1998) ponudili eno prvih in obsežnejših analiz vpliva informacijsko komunikacijskih tehnologij na družbene odnose, pa je potrebno poudariti, da je vzorec zajemal samo nove uporabnike in da so kot komunikacijo s člani družine upoštevali samo komunikacijo, ki je bila izvedena osebno. Tako ni bilo možno ugotoviti, ali se je obseg komunikacije v socialnih omrežjih analiziranih uporabnikov dejansko zmanjšal kot posledica uporabe računalnika ali pa so informacijsko komunikacijske tehnologije omogočile nov način komunikacije in vzdrževanja stikov preko novega komunikacijskega medija. Prav tako je osamljenost in depresijo mogoče razlagati tudi z izbiro povsem neizkušenih ljudi, ki prej nikoli niso imeli stika z računalniško opremo in jim je le-ta povzročala težave. Skupina Homenet je kasneje celo dokazala, da ko so uporabniki dosegli določeno stopnjo izkušenosti, se je stopnja osamljenosti in depresije med njimi zmanjšala.

Panelna raziskava uporabnikov interneta, ki so bili intervjujani preko WebTV²-ja, je prav tako podala argument, da internet ogroža socialne stike (Nie in Erbring 2000, Nie in drugi 2002). Kot pravi Nie (2000), je fizična prisotnost osnovni element skupnosti. Nie in Erbring (v Hampton in Wellman 2003, 280-281) ugotavljata, da pet odstotkov uporabnikov interneta porabi manj časa za udeleževanje na raznih dogodkih in prireditvah, devet odstotkov uporabnikov interneta manj časa posveča družini, ter devet odstotkov uporabnikov manj časa namenja prijateljem. Postavljata hipotezo, da več ur, kot ljudje preživijo na internetu, manj časa posvečajo komuniciranju z ljudmi v realnem okolju. Ta trditev temelji na njihovi ugotovitvi, da so se redni uporabniki interneta manj udeleževali dogodkov znotraj skupnosti in so imeli manj kontaktov s sorodniki in prijatelji. V raziskavi pa ne omenjata povezave med uporabo interneta ter štirimi odstotki uporabnikov, ki so porabili več časa za udeležbo na dogodkih, šestimi odstotki, ki so preživeli več časa z družino ter štirimi odstotki tistih, ki so se več družili s prijatelji. Velika večina anketirancev pa ni poročala o spremembah teh merjenih dejavnikov. Študija iz leta 2002 je prav tako pokazala, da je čas, porabljen za uporabo interneta v korelaciji s časom, ki ga ljudje zmanjšajo za osebne odnose.

Druge raziskave (Gershuny 2001; Pronovost 2002; Qiu in drugi 2002; Robinson in drugi 2002) pa kažejo na to, da čas, ki ga ljudje prebijejo na internetu, nima vpliva oziroma zelo šibko vpliva na stopnjo komunikacije s prijatelji in sorodniki v realnem okolju.

3.2 Ali internet preoblikuje skupnost?

Nekateri raziskovalci opozarjajo, da skupnosti z razcvetom interneta izumirajo, drugi trdijo nasprotno. Internet povečuje možnosti povezovanja ljudi v novih oblikah skupnosti, ki so imenovane virtualne skupnosti (*ang. virtual communities*). Te nove forme stare oblike skupnosti osvobajajo od geografske bližine in družbenih karakteristik, kot so rasa, vera, spol ter socioekonomski status.

² WebTV je spletno orodje podjetja Microsoft, ki omogoča dostop do interneta preko vmesnika, priključenega na televizijski sprejemnik. V primerjavi z osebnimi računalniki ima omejene možnosti uporabe in pogosto pri uporabniku prevzame funkcijo njegovega prvega osebnega računalnika. Uporabniki so v večini neizkušeni in redko uporabljajo internet.

Phil Patton (v Hampton in Wellman 2003, 281) ob razcvetu interneta napoveduje, da bo »računalniško podprta komunikacija preko elektronskih poti možna storiti tisto, česar asfaltirane poti niso bile zmožne storiti. Ne bo nas razcepila, temveč nas bo povezala, ter nas postavila na mesto prevoznega sredstva, ki ga bomo upravljali in tako ostali povezani s celotnim svetom«. Sodobni transportni in komunikacijski sistemi zmanjšujejo omejitve prostora, olajšujejo rast novih ne-lokalnih interesnih skupnosti in tako posledično preoblikujejo skupnost. McLuhan je že leta 1962, pred prihodom interneta trdil, da se ljudje povezujejo preko komunikacijskih medijev v 'globalno vas' (*ang. global village*) celotnega sveta (v Hampton in Wellman 2003, 281). Internet ima transformativno moč, ki preko tega, da omogoča prostorsko svobodo, združuje ljudi v času in prostoru.

Internet je izredno socialno okolje. Katz in Rice (v Hampton in Wellman 2003, 282) podajata rezultate študije, da je bilo 10 odstotkov uporabnikov interneta v letu 2000 članov vsaj ene omrežne skupnosti. Internet je skupek neskončnih možnosti oblikovanja interesnih skupnosti, kjer interakcija lahko poteka preko enostavnega tekstovnega sporočanja, kot je elektronska pošta, bolj dodelanih tekstovno baziranih okoljih, kot so multiuporabniške domene, spletnih igralnih okolij, neposrednega sporočanja, kot je na primer MSN Messenger, ter spletnih strani za socialno omreženje, kot sta Facebook in MySpace.

4 Primer prakse skupnostne informatike: naselje Netville

Na področju prakse skupnostne informatike je v tujini znano precejšnje število primerov implementacije novih informacijsko komunikacijskih tehnologij v lokalne skupnosti. Pričujoča raziskava predstavlja eno pomembnejših raziskav vpliva novih tehnologij na skupnost. Študija Netville je primer dobre prakse, kako nove informacijsko komunikacijske tehnologije vplivajo na delovanje ljudi v lokalni skupnosti.

Raziskava Netville je v nasprotju z večino drugih raziskav računalniško posredovane komunikacije, ki so bile opravljene v laboratorijih (Sproull in Kiesler; Walther in drugi v Hampton in Wellman 2001, 3), proučevala ljudi in vpliv informacijsko komunikacijskih tehnologij na odnose v skupnosti v njihovem naravnem okolju.

4.1 Opis vzorca

Študija, kako širokopasovni, vedno dostopni internet vpliva na življenje v soseski in na odnose med njenimi prebivalci, se je začela leta 1996 v Torontu v Kanadi. Od drugih sosesk se je soseska Netville razlikovala po tem, da je bila ena redkih v svetu, ki je bila od vsega začetka opremljena z naprednimi informacijsko komunikacijskimi tehnologijami. Zaradi vse tehnologije je veljala za 'pametno skupnost' (*ang. smart community*). Prebivalci Netville so po večini imeli univerzitetne stopnje izobrazbe in nekoliko višji dohodek kot povprečni srednji razred. Devetdeset odstotkov je bilo poročenih in 61 odstotkov jih je imelo otroke, ki so še živeli doma. Polnoletni prebivalci so bili stari od 25 do 68 let, 88 odstotkov je bilo zaposlenih za polni delovni čas, 7 odstotkov za polovični delovni čas, 5 odstotkov pa je doma opravljalo neplačano delo. Z demografskega stališča so bili prebivalci Netville primerljivi z današnjo ameriško populacijo, ki ima po večini dostop do interneta od doma.

Prebivalci Netville niso bili tehnološki navdušenci, ki bi vedno prvi kupovali nove tehnološke izdelke. Samo 13 odstotkov jih je odgovorilo, da vedno prvi kupijo nek visoko tehnološki izdelek, takoj ko pride v prodajo. Dostopnost brezplačne in napredne tehnologije ni bil primarni povod za nakup hiše v Netvillu. Lokacija in

notranji izgled hiše je bil pri vseh prebivalcih na prvem mestu in torej pred dostopnostjo do modernih tehnoloških storitev.

Izmed 109 domov, ki so sestavljali Netville, je bilo omreženih 64 domov. Ti so bili priključeni na lokalno omrežje in so dve leti imeli dostop do omrežja. Ostalih 45 domov ni bilo nikoli priključenih na omrežje, čeprav jim je bilo ob nakupu doma obljubljeno drugače. Sicer pa so bili priključeni in nepriključeni prebivalci demografsko identični (Hampton v Hampton in Wellman 2003, 13).

Ker je bilo naselje Netville zgrajeno znotraj že ustaljene soseske, prebivalci niso imeli potrebe po grajenju cerkva, šol in ostalih institucij, ker so te v skupnosti že obstajale.

Brezplačno širokopasovno omrežje Netvilla je zagotavljala neprofitna organizacija Magenta Consortium, ki je v tistem času preizkušala različne vrste tehnologij ter preučevala odziv ljudi na širokopasovni, vedno dostopni internet.

Eksperiment je potekal dve leti z začetkom v decembru leta 1996, ko so bili v Netvillu naseljeni prvi prebivalci, do januarja 1999, ko je organizacija prekinila internetni dostop. Omrežje Netvilla (10 Mbps) je bilo v tistem času 300-krat hitrejše od interneta s klicnim dostopom (28,000 kbps).

Uporabniki so imeli dostop do spletnega poštnege seznama, na katerega je bil ob vselitvi dodan vsak prebivalca Netvilla. Prav tako je vsaka hiša imela dostop do video telefona, omrežne knjižnice z glasbo, ki je vsebovala več kot tisoč zgoščenk, dostop do zdravstvenih informacij in izvajalcev zdravstvenih storitev, knjižnice z izobraževalnimi in razvedrilnimi zgoščenkami ter dostop do telefona z ekranom, ki je omogočal dostop do vremenskih poročil, novic, nakupovanja na domu ter avtomatskega bančništva (Hampton in Wellman 2003, 10-15).

4.2 Zbiranje podatkov

Podatki za raziskavo so bili zbrani s pomočjo računalniško podprtega osebnega anketiranja in računalniško podprtega samoanketiranja. Ker je bil dostop do

širokopasovnega interneta s strani podjetja predčasno prekinjen, je bilo anketiranje potrebno opraviti hitreje in prej, kot je bilo sprva načrtovano.

Vzorec raziskave so bili vsi odrasli prebivalci Netvilla, ki jih je bilo skupaj 271. Izmed 109 domov so bile ankete izvedene med 52 prebivalci iz 46 domov, priključenih na internet in lokalno omrežje, ter 21 prebivalci iz 21 domov, ki niso bili priključeni na omrežje. Manjkajoči podatki so zmanjšali število udeležencev, katerih odgovori so bili uporabni, na 56. Potrebno je opozoriti na interpretacijo statistične značilnosti rezultatov zaradi majhnega vzorca (Hampton in Wellman 2003, 10-15).

4.3 Rezultati

Za preverjanje hipoteze, da informacijsko komunikacije tehnologije olajšujejo formiranje lokalnih socialnih vezi, so anketiranci našli sovaščane, ki so jih poznali po imenu, so z njimi govorili vsak dan, jih obiskali v zadnjih šestih mesecih, jih kontaktirali preko spletne pošte in z njimi govorili po telefonu. Za pridobitev odgovorov na vprašanje, kako blizu so si prebivalci med seboj, so raziskovalci merili, koliko so se prebivalci soseske *prepoznali*, med seboj *govorili* in se *obiskovali*. Povprečje med tistimi prebivalci, ki so imeli dostop do omrežja in tistimi, ki dostopa niso imeli, je bilo trikrat večje pri *prepoznavanju*, dvakrat večje pri *govorjenju* ter 50 odstotkov večje pri *obiskovanju*. Glede na rezultate regresijske analize je priključenost na omrežje edina spremenljivka, ki statistično značilno vpliva na število sosedov, s katerimi so anketiranci govorili. V povprečju so anketiranci govorili s tremi sosedi. Tisti, ki so bili priključeni v omrežje, pa so v povprečju govorili s šestimi. Rezultati regresijske analize za število prepoznanih sosedov in število tistih, s katerimi so govorili, so potrdili hipotezo, da dostop do lokalnega in internetnega omrežja v Netvillu vpliva na povečevanje števila socialnih vezi. Priključenost na omrežje pa statistično značilno ne vpliva na število sosedov, ki so jih anketiranci obiskali. Na to spremenljivko vpliva čas bivanja v Netvillu. Dalj časa, kot so anketiranci prebivali tam, večje število sosedov so obiskovali (Hampton in Wellman 2003, 16-23).

Povezava med spremenljivko priključenost na omrežje ter večjim sosedskim omrežjem je močnejša pri šibkih socialnih vezeh, torej med anketiranci in tistimi sosedi, ki so bili prepoznani po imenu, kot pa pri močnejših socialnih vezeh, torej med anketiranci ter sosedi, s katerimi so govorili. Povezava med priključenostjo na omrežje ter močnimi socialnimi vezmi, kamor spada obiskovanje na domu, ni statistično značilna. Šibke vezi so pomembne za dostop do informacij in virov, za povezovanje skupin in zagotavljanje socialne identitete (Wellman in Leighton v Hampton in Wellman 2003, 17). Čeprav so soseske vir mnogih stikov, le malo število formira močne socialne vezi (Wellman in drugi 1988; Wellman v Hampton in Wellman 2003, 17). Etnografsko opazovanje prebivalcev, ki so bili priključeni na omrežje je prineslo podatke in informacijo, da je spletni poštni seznam, ki so ga uporabljali vsi prebivalci, imel ključno vlogo pri formiranju omrežja šibkih socialnih vezi med prebivalci.

Izmenjavanje informacij preko spletnega poštne seznama je ljudem omogočalo prepoznavanje ljudi s podobnimi karakteristikami. To je olajšalo spoznavanje med posamezniki in njihovimi člani gospodinjstva. Dostop do spletnega seznama je ljudem pomagal do spoznanja, da formiranje prijateljskih vezi ne temelji nujno na fizični bližini, skupnih poznanstvih ter naključnih srečavanjih. Prebivalci, ki so se v Netvillu naključno srečali na ulici, so tako že v osnovi imeli nekaj skupnega. Teme s spletnega poštne seznama so postale vodilo za pogovor med ljudmi, ki se sicer niso v živo poznali. Teme lokalne narave so prispevale k bolj osebnim navezovanjem stikov in večjim občutkom skupnostne pripadnosti. Podatki raziskave so pokazali, da komunikacija preko spletne pošte ne vpliva na zmanjševanje ostalih načinov komunikacije med pripadniki skupnosti. Potrjena je bila hipoteza, da spletna pošta izpopolnjuje skupnost, ne pa slabi (Hampton in Wellman 2003, 17-18).

V tradicionalnih primestnih skupnostih so najpogostejše vezi med ljudmi, ki so si fizično blizu in ne živijo dalj kot tri ali štiri hiše stran (Gans v Hampton in Wellman 2003, 19). Lokalne socialne vezi redko obstajajo med ljudmi, ki živijo v sosednjih ulicah. Omejen razpon lokalnih vezi tako omejuje prebivalce, da so seznanjeni z ostalimi prebivalci skupnosti. To posledično zmanjšuje stopnjo skupnostne solidarnosti, omejuje nadzor okolice in zmanjšuje kohezijo širše soseske. Če internet dejansko ustvarja nove sfere participacije, zvišuje pogostost komunikacije in

povečuje število socialnih vezi, potem bi se morala pomembnost bližine znotraj soseske zmanjšati na račun povečane komunikacije s prebivalci, ki živijo nekoliko bolj stran.

Za izračun oddaljenosti med prebivalci so raziskovalci vzeli razdaljo med hišami v soseski. Obseg socialnih vezi je bil izračunan kot razdalja najkrajše poti med anketirancem in osebo, ki ju je družila neka socialna vez, ter kot razdalja najdaljše poti. Pri prebivalcih, priključenih na omrežje, je bil obseg socialnih vezi večji kot pri nepriključenih na omrežje, vendar pa pri nobenih od skupin rezultati niso bili statistično značilni. Rezultati regresijske analize so pokazali, da sta spremenljivki priključenost na omrežje ter starost statistično značilno povezani s spremenljivko prepoznavanja prebivalcev. Kot se je izkazalo, je imela spremenljivka starost večji vpliv na prepoznavanje prebivalcev kot pa spremenljivka priključenost na omrežje (Hampton in Wellman 2003, 19-20).

4.3.1 Povečanje stopnje socialne interakcije in udejstvovanja v skupnosti

Po enem letu trajanja raziskave so se v Netvillu pojavile spremembe v obnašanju prebivalcev. Opaziti je bilo, da je veliko stanovalcev na svoje hišne dovoze postavilo stole ali klopi, da so lahko pozdravili ljudi, ki so hodili po ulici ter z njimi izmenjali nekaj besed. Tako so lahko spremljali, kaj se dogaja znotraj skupnosti, prav tako pa opazovali svoje otroke med njihovim prostim časom. Sposobnost lokalnega računalniškega omrežja, da poveča število in prostorsko porazdelitev socialnih vezi, je spodbudila prebivalce, da so sedeli pred svojimi domovi, kjer je bila omogočena socialna interakcija in nadzor. Interakcija in nadzor sta še povečala seznanjenost z drugimi prebivalci. Prav tako je bilo opaziti, da po ulicah Netvilla hodi vedno več ljudi. Trend postavljanja klopi in stolov na dovozih se je začel med prebivalci, ki so imeli dostop do omrežja, ter se je v nekaj mesecih prenesel tudi na ostale prebivalce. Med obema skupinama, tistimi, ki so imeli dostop, ter tistimi, ki dostopa do omrežja niso imeli, ni prišlo do oblikovanja dveh ločenih skupnosti. Prebivalci so oblikovali socialne vezi znotraj obeh skupin in uporabljali javni prostor za medsebojno delovanje. Nekaj prebivalcev z dostopom do omrežja je povedalo, da so namenoma vzpostavljali stike s tistimi, ki niso imeli dostopa, da bi jim pomagali počutiti se vključene. Prebivalci z

dostopom do omrežja so občasno tudi objavljali tiskane kopije spletnih poštnih sporočil z lokalno problematiko na vidna mesta v naselju.

Spletni poštni seznam je postal mesto objavljanja stvari, ki so jih ljudje opazili med sedenjem pred svojimi hišami. Objavljali so pritožbe, da so na ulici opazili prehitro vozeče avtomobile in v prihodnosti je bilo po pričevanjih prebivalcev na ulicah dejansko opaziti manj avtomobilov, ki so prehitro peljali skozi naselje. Prebivalci Netvilla so spletni poštni seznam uporabljali tudi za razprave o seriji hišnih vlomov in kraj avtomobilov. Žrtve vlomov in kraj so objavljale sporočila, da bi druge prebivalce opozorile, naj sprejmejo določene varnostne ukrepe za zaščito njihove lastnine (Hampton in Wellman 2003, 20-24).

Eno izmed področij raziskave je bilo tudi udejstvovanje prebivalcev Netvilla na dogodkih in prireditvah znotraj skupnosti. Etnografska opazovanja, kako je bila tehnologija integrirana in uporabljena v vsakdanjem življenju prebivalcev, so pripeljala do ugotovitev, da je internet pripomogel k večji stopnji javnega udejstvovanja v skupnosti.

Niso vse dejavnosti, ki so se začele na spletu, ostale na spletu. Kot že omenjeno, je internet postal samo še eno orodje za komunikacijo med ljudmi. Asinhronost ter nizki stroški pošiljanja sporočil preko spletnega poštnega seznama so bili idealen način organiziranja dogodkov, ki bi sicer zahtevali obsežno organizacijo časa in energije.

4.3.2 Kolektivni ukrepi članov skupnosti

Računalniško podprta komunikacija se je izkazala kot izredno koristna pri zmanjševanju ovir za kolektivno ukrepanje. Prebivalci so uporabljali spletni poštni seznam za izmenjavo informacij in tako kolektivno ukrepali proti gradbenemu podjetju, ki je v Netvillu gradilo hiše, ter podjetju, ki je do predčasne prekinitve zagotavljalo dostop do širokopasovnega interneta. Ljudje, ki so se srečevali s stanovanjskimi težavami, so uporabili spletni poštni seznam kot diskusijsko bazo, preko katere so nato organizirali osebna srečanja, razpravljali o strategiji pritiska nad gradbenim podjetjem ter izbirali predstavnike, ki so se udeleževali mestnih urbanističnih sestankov.

V novo zgrajenih primestnih soseskah se pogosto pojavijo protesti majhnega obsega z odzivom na težave z novimi domovi in posestvi. Ljudje podporo zbirajo z obiskovanjem sosedov, ki podpišejo peticijo ali napišejo pismo. S takšnim načinom lahko zberejo približno 20 odstotkov podpisov lastnikov hiš. V primeru Netvilla gradbeno podjetje ni pričakovalo, da se bodo prebivalci dobro organizirali in ukrepali v takšni meri. Rezultati intervjujev, analiza sporočil na spletnem poštnem seznamu ter ocena udeležbe na srečanjih so pokazali, da je bilo v kolektivni ukrep proti gradbenemu podjetju vključenih več kot 50 odstotkov gospodinjstev. Prebivalci, ki so imeli omogočen dostop do interneta, so bili pobudniki akcij ter organizatorji protestov, ki so se jim pridružili tudi prebivalci, ki dostopa do interneta niso imeli. Ukrepi so se začeli na internetu, preko razprave na spletnem poštnem seznamu in preko zasebnih spletnih poštnih sporočil, kasneje pa so se razširili na organizirane sestanke po domovih ter večje sestanke na ravni lokalne skupnosti v šolah in občinskih središčih.

Prebivalci Netvilla so svoje proteste organizirali z nepričakovano hitrostjo. Gradbeno podjetje je bilo nepripravljeno komunicirati s prebivalci, ki so mu v veliki meri pošiljali spletna poštna sporočila. Lokalni uradniki so bili presenečeni nad uspehom zahteve po izboljšanju storitev za stranke. Podjetje je v sosesko uvedlo pisarno za podporo in zagotavljanje pomoči strankam, česar ni storilo še nikoli pred tem. Tu se kaže moč komunikacije preko uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij, ki je omogočila, da so ljudje lahko hitreje in v večji meri ukrepali.

Prebivalci so kolektivno ukrepali tudi proti podjetju, ki jim je zagotavljalo dostop do širokopasovnega interneta. Direktor podjetja je na spletni poštni seznam objavil sporočilo, da bo podjetje predčasno prekinilo dostop do interneta, na kar so se prebivalci Netvilla odzvali z razočaranjem in sovražnostjo. Napovedani prekinitvi dostopa je sledil izredno dobro obiskan sestanek prebivalcev skupnosti. Prebivalci Netvilla so spletni poštni seznam uporabili za organiziranje osebnih sestankov in druženj, izmenjavo informacij, prav tako pa so komunicirali s podjetjem, da bi skupaj našli rešitev za ohranitev dostopa do širokopasovnega interneta. Kljub prizadevanjem pa poskusi ohranitve dostopa do omrežja za prebivalce Netvilla niso bili uspešni (Hampton in Wellman 2003, 23-24).

4.4 Povzetek rezultatov in ugotovitve

Cilj raziskave Netville je bil ugotoviti, kakšen vpliv imajo nove informacijske in komunikacijske tehnologije na skupnost, še posebej na ravni soseske. Predpostavljeno je bilo, da internet ne slabi, niti korenito ne spreminja, ampak pripomore k že obstoječim oblikam komunikacije. Spletne socialne vezi niso ločen socialni sistem in niso samostojne in odrezane od obstoječih dejavnosti in obstoječe socialne mreže članov. Internet vpliva na skupnost le kot ena izmed oblik komunikacije med mnogimi, katerih uporaba in posledice so medsebojno prepletene.

Rezultati raziskave so pokazali, da ima internet kot način komuniciranja številne prednosti pred klasičnimi oblikami komuniciranja z njegovo sposobnostjo olajšanja interakcije med prebivalci znotraj sosesk. Izkušnje v Netvillu kažejo, da ko ljudje lahko zelo poceni ali zastonj uporabljajo internet za komunikacijo, spletni odnosi zelo zacvetijo. Prebivalci, ki so imeli dostop do omrežja, so spodbujali tako spletne kot tudi fizične odnose.

V nasprotju s trendom sosedskega nevklučevanja, ki ga je opazil Putnam (2000), je lokalno računalniško omrežje v Netvillu zmanjšalo stroške in povečalo hitrost osnovnih kolektivnih ukrepov. Prostorske, časovne in družbene ovire pri organiziranju dejavnosti v skupnosti ter komunikacije med prebivalci so se z uporabo interneta zmanjšale.

Projekt Netville je bil izveden kot eksperimentalni načrt, ki upravičeno dovoljuje predvidevanje, da imajo sami raziskovalci lahko velik vpliv na dejansko obnašanje respondentov. Vzpodbujanje in motiviranje prebivalcev Netvillu za uporabo interneta in spletnega poštnege seznama predstavlja izredno pomemben segment za tako množično in pogosto rabo. Z obzirom na to dejstvo je možno predvidevati, da se je stopnja kohezije v tej skupnosti sicer lahko povečala zaradi dejanske uporabe spletnega poštnege seznama, vendar pa je bila raba v okviru eksperimenta spodbujena in motivirana s strani raziskovalcev.

Uporaba interneta sicer ne zavira ali nadomešča druge oblike socialnih stikov, na primer osebne komunikacije v živo ali preko telefona. Dostop do širokopasovnega interneta v Netvillu pa je omogočil prepletanje med spletnimi in fizičnimi srečanji.

5 Študija primera: projekt eGorenjska

Projekt eGorenjska predstavlja primer tendence strategije Evropske unije po zagotavljanju enakosti v smislu dostopa do širokopasovnega interneta in s tem do storitev in izdelkov novih informacijskih tehnologij. Obenem pa preko uvedbe spletnega televizijskega portala predstavlja možnost razvoja gorenjske regije v smislu spodbujanja sodelovanja občanov v lokalnih aktivnostih, medobčinskem sodelovanju, samoiniciativnem informiranju in izobraževanju ter izvajanju kolektivnih občinskih in medobčinskih akcij.

Evropska unija s finančnimi sredstvi spodbuja države in posamezne občine k čimprejšnji vzpostavitvi širokopasovnih omrežij v urbanih in ruralnih regijah. Kljub pogosti uporabi novih tehnologij velik odstotek prebivalstva Evropske unije ne more v celoti uživati koristi informacijsko komunikacijskih tehnologij, ali pa je za njih povsem prikrajšana. Okrepitev socialne, gospodarske in teritorialne kohezije z zagotovitvijo večje dostopnosti izdelkov in storitev informacijsko komunikacijskih tehnologij tudi v slabše razvitih regijah je gospodarska, socialna, etična in politična nujnost. Lizbonska strategija poudarja potrebo po tem, da se ljudem zagotovi osnovno digitalno usposobljenost. V sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Evropska komisija poudarja pomembnost razširjenosti širokopasovnega dostopa, ki je ključni pogoj za razvoj sodobnih gospodarstev in pomemben element programa lizbonske strategije (Strategija razvoja širokopasovnih omrežij v republiki Sloveniji 2008, 5).

Medtem ko ima dostop do širokopasovnih omrežij v povprečju na voljo 93 odstotkov Evropejcev, znaša ta delež na podeželskih območjih samo 70 odstotkov, v nekaterih državah (na primer v Grčiji, na Poljskem, Slovaškem, v Bolgariji in Romuniji) pa širokopasovna internetna omrežja pokrivajo le 50 odstotkov ali manj podeželskega prebivalstva (Poročilo Evropske komisije IP/09/343).

V gorenjski regiji, ki vključuje 18 občin³, je število gospodinjstev brez širokopasovne internetne povezave v letošnjem letu znašalo 2393 (glej Priloga 2). Eden izmed ciljev regionalnega razvojnega programa regije (RRP 2007-2013, 29) je dodatno povečanje dostopa do širokopasovnega omrežja, predvsem pa omogočenje takšne vrste dostopa do interneta tudi socialno ogroženim. Cilj razvojnega programa je tudi razvoj spletnih vsebin, ki bi izkoristile telekomunikacijsko infrastrukturo za širši razvoj regije. Spletne vsebine bodo razvite v okviru projekta eGorenjska, ki bo predstavljen in kritično ovrednoten v tem poglavju.

5.1 Predstavitev projekta eGorenjska

Gorenjska regija je leta 2007 uvedla strateški projekt eRegija, v okviru katerega se izvaja projekt eGorenjska. V snovanju projekta so se združila gorenjska podjetja Iskratel, Perftech, Infonet, Genis, Regionalna razvojna agencija Gorenjske, časopis Gorenjski glas ter Fakulteta za organizacijske vede in Fakulteta za elektrotehniko. Projekt je voden in koordiniran s strani Regionalne razvojne agencije Gorenjske (BSC Kranj).

Projekt eGorenjska se deli na dva dela. Prvi je vzpostavitev širokopasovnega omrežja po celotni gorenjski regiji do leta 2010, drugi pa je portal z lokalno naravnanimi vsebinami, ki bo dostopen vsem prebivalcem regije. Širokopasovno omrežje je že vzpostavljeno v mestih in strnjениh naseljih, na podeželju in v hribovitih predelih pa dostop do takšne vrste omrežja po večini še ni omogočen. Poudarek je tudi na čimprejšnji vzpostavitvi širokopasovnega omrežja pri socialno šibkejših in marginaliziranih skupinah. Cilj projekta ni zgolj dostop do interneta, zato razvojna skupina eGorenjske načrtuje portal, ki bo prebivalcem ponujal vsebine lokalne narave.

³ Bled, Bohinj, Cerklje na Gorenjskem, Gorenja vas - Poljane, Gorje, Jesenice, Jezersko, Kranj, Kranjska Gora, Naklo, Preddvor, Radovljica, Šenčur, Škofja Loka, Tržič, Železniki, Žiri in Žirovnica

5.2 Portal eGorenjska

Portal eGorenjska je grajen na ideji, da ga bodo lahko uporabljali vsi prebivalci gorenjske regije. Ker obstajajo razlike med starostjo prebivalcev, stopnjo izobraženosti ter računalniško pismenostjo, je potrebno portal zasnovati tako, da ga bodo lahko uporabljali tudi manj izobraženi oziroma manj računalniško izkušeni prebivalci.

Do portala bo možno dostopati preko televizijskega sprejemnika, upravljalo se ga bo preko daljinskega upravljalca. Za dostop bo potreben digitalni televizor, televizijski vmesnik ter širokopasovna povezava. Širokopasovna povezava poleg dostopa do interneta omogoča tudi spremljanje televizijskega programa, gledanje slik, filmov, poslušanje zvoka, uporabo telefona in uporabo drugih večpredstavnostnih vsebin.

Slika 5.1: Dostop do portala eGorenjska preko televizijskega sprejemnika

Vir: Bogataj (2007a).

Dostop preko televizije ter upravljanje preko daljinskega upravljalnika pomeni, da bodo vsebine predstavljene na preprost način. Uporaba daljinskega upravljalnika kot sredstva za upravljanje in navigiranje po portalu pomeni, da bodo na portalu omogočene zgolj najenostavnejše funkcionalnosti navigiranja. Ta lastnost naj bi omogočila preprosto uporabo ljudem, ki nimajo veliko izkušenj z uporabo računalnikov oziroma interneta. Dostop do portala preko televizije predstavlja tudi

prednost za tiste skupine ljudi, ki doma nimajo osebnih računalnikov. V prihodnosti je načrtovan tudi prilagojen upravljavnik za ljudi s posebnimi potrebami (Bogataj 2007a).

Vsebine portala eGorenjska bodo predvsem vsebine s poudarkom na lokalnih temah. Vsebina bo razdeljena na sedem glavnih področij: zdravstvo, uprava, turizem, izobraževanje, prosti čas, novice in informacije. Pri projektu eGorenjska sodelujejo tudi občine, zato bodo vsebine predvsem lokalne narave. Preko televizijskega sprejemnika bo mogoče med drugim spremljati seje občinskih svetov, prebirati njihove zapisnike, slediti obvestilom in novicam iz domačega kraja, pridobivati kontaktne informacije in se seznanjati z delom občinske uprave. S pomočjo portala se bodo prebivalci lahko seznanili s stanjem in dogodki v kraju, interes občin pa je vzpodbuditi udejstvovanje v lokalnih aktivnostih tistih ljudi, ki so sicer iz aktivnosti v delovanju občine, kraja ali vasi izključeni (Bogataj 2007b; Prva predstavitev projekta eGorenjska 2007).

Portal bo zasnovan na načinu personalizacije osebnega profila uporabnika. Prepoznal bo približno lokacijo dostopa ter večkratno izbiro določenih vsebin. To pomeni, da bo uporabnik, ki je doma iz Kranja, v temi 'Zdravstvo' odprl seznam zdravstvenih ustanov in zdravnikov iz njegove okolice. Uporabnik bo preko uporabe osebnega profila imel možnosti objave lastnih vsebin v izbranih tematskih področjih. Del portala eGorenjska bo brezplačen, nekatere bolj kompleksne storitve pa bodo plačljive. To so storitve, za katere je potrebna uporabnikova identifikacija preko digitalnega certifikata. Za to vrsto storitev bo poleg televizijskega vmesnika potreben dodatni vmesnik, kamor bo mogoče vstaviti posebno kartico kot digitalno potrdilo za varno izvedbo storitve (Bogataj 2007b). Ena izmed kompleksnejših storitev, ki naj bi bila vključena v projekt eGorenjska, je aplikacija za vpogled v lastne osebne podatke iz centralnega registra prebivalstva (VLOP-CRP). Aplikacija, ki je dostopna preko spleta in naj bi bila dostopna tudi preko portala eGorenjska, je namenjena vsem državljanom, ki so imetniki spletnih digitalnih potrdil (SIGEN-CA), da lahko pregledujejo lastne osebne podatke, ki se beležijo v centralnem registru prebivalstva Republike Slovenije.

Slika 5.2: Vpogled v lastne osebne podatke iz centralnega registra prebivalstva za imetnike spletnih digitalnih potrdil

LASTNI OSEBNI PODATKI

Podatki o osebi

EMŠO	1910975500012	Spol	1	Volilna pravica	1	Stalno Prebivališče	☐
Prilimek	TESTNI					Občina:	060 LITIJA ?
Ime	JANEZ					Naselje:	065 LITIJA ?
Datum rojstva	19.10.1975	Kraj rojstva	KRANJ			Ulica:	0011 GRAŠKA CESTA ?
Pravice, obveznosti tujca v SLO	☐		KRANJ			Hiš. št.:	031 A
Status osebe							
☐	generalni status	☐	status prebivališča	☐	status zakon. stanu	01	tip osebe

Seznam dogodkov osebe

Zšt.	Grupa	Dogodek	Datum dog.	Vpis v MK	Obstaja DVOM	Obstaja Sprememba
1	0	02	PRVA DOLOČITEV EMŠO	31.12.1979	☐	☒
2	6	01	PRIDOBITEV DRŽAVLJANSTVA RS	31.12.1979	☐	☐

Vir: Genis (2007).

5.3 Implementacija projekta

Terminski rok za priključitev prvih sto testnih uporabnikov je bil predviden v mesecu marcu 2008. Testni uporabniki bi bili izbrani v dogovoru z občinami Kranj, Jesenice, Preddvor, Gorenja vas – Poljanje in Tržič, ki bi v celoti financirale storitev. Testna priključitev do planiranega roka ni bila izvedena.

Zakaj do predvidene testne priključitve ni prišlo in kakšni so nadaljnji plani projekta, sem poskušala ugotoviti z izvedbo poglobljenega intervjuja s članom razvojne skupine projekta eGorenjska, g. Jankom Štefančičem iz podjetja Genis d.o.o. Preko intervjuja sem želela izvedeti tudi, kakšni so cilji zastavljenega projekta in ali je strategija razvoja projekta za doseg zastavljenih ciljev primerna, da pripomore tudi k zvišani stopnji socialne kohezije med prebivalci regije.

5.4 Analiza

5.4.1 Vloga projekta pri zmanjševanju digitalnega razkoraka

Primarni cilj projekta eGorenjska je čimprejšnja izgradnja širokopasovnega omrežja na območju celotne gorenjske regije. V okvir tega cilja spada zmanjšanje razlik med posameznimi skupinami ljudi, tistimi, ki imajo, in tistimi, ki nimajo dostopa do interneta.

Plan omreženja je postavljen s strategijami posameznih občin, ki pa se v vseh občinah ne skladajo z zastavljenimi cilji regionalnega razvojnega programa regije (RRP 2007-2013). Cilj razvojnega programa je vzpostavitev omrežja v celotni gorenjski regiji do leta 2010. Mestna občina Kranj pa naj bi po besedah g. Štefančiča do leta 2013 imela omreženih 70 odstotkov, do leta 2018 90 odstotkov ter do leta 2023 95 odstotkov vseh gospodinjstev.

Priključitev testnih uporabnikov portala eGorenjska v predvidenem roku ni bila implementirana. Kot razlog za to Štefančič navaja dejstvo, da so se razvijalci soočili s težavo pri zagotovitvi prave infrastrukture ter tehnologije. Prav zagotovitev ustrezne infrastrukture pa naj bi bil primarni cilj projekta eGorenjska. Premostitev digitalnega razkoraka je nujna za vzpostavitev enakih možnosti vsem prebivalcem v regiji. Kaj naj bi ustrezna infrastruktura in tehnologija bila, je nemogoče natančno definirati. Vendar pa se v današnjem času konvergence tehnologij pojavlja vprašanje, zakaj so se snovalci projekta odločili za televizijski portal in ne za spletno aplikacijo, dostopno preko osebnih računalnikov. Aplikacije, dostopne preko osebnih računalnikov, ponujajo in omogočajo mnogo širši spekter funkcionalnosti, saj je upravljanje računalniške tipkovnice in miške v primerjavi z daljinskim upravljalnikom mnogo naprednejše. Pisanje posameznih besed ali celo sporočil je z daljinskim upravljalnikom skoraj nemogoče ter morda celo nesmiselno. Dostopnost do portala preko televizijskega sprejemnika naj bi v primeru projekta eGorenjska predstavljala možnost uporabe tistim ljudem, ki nimajo izkušenj na področju računalništva. Vendar pa bi portal, ki bi bil dostopen preko osebnih računalnikov, lahko zajemal tako enostavno uporabo in navigiranje po spletni strani, ki jo načrtovalci izredno

poudarjajo, kot tudi zahtevnejše in kompleksnejše storitve, ki bi jih lahko uporabljali bolj izkušeni uporabniki. Take vrste dostop bi torej lahko združeval funkcionalnosti, ki bi ustrezale uporabnikom vseh stopenj izkušenosti.

5.4.2 Vloga projekta pri povečevanju družbene kohezije

Dostop do interneta je predpogoj za dostop do vsebin, ki se nahajajo na spletu, vendar pa sama možnost dostopa ne zadošča. Eden izmed ciljev projekta eGorenjska je omogočiti čimbolj enostaven način dostopa do spletnih vsebin. V ta namen projekt vključuje portal, preko katerega bo uporabnik lahko dostopal do vsebin iz različnih področij.

Dostop do portala naj bi bil omogočen preko televizijskega sprejemnika, kar bi olajšalo uporabo tistim ljudem, ki na področju računalništva in interneta niso izkušeni. V to skupino spadajo predvsem starejši ljudje, ljudje s posebnimi potrebami ter ljudje, ki imajo odpor do uporabe računalnikov.

S poenostavitvijo dostopa preko televizije se po predpostavljani načrtovalcev večja verjetnost, da bo portal eGorenjska uporabljajo več ljudi, kot bi ga uporabljalo, če bi bil dostop do portala omogočen zgolj preko osebnega računalnika.

»Portal je namenjen vsem Gorenjcem«, pravi g. Štefančič. V ospredje postavlja uporabniško prijaznost portala, vendar pa zgolj na podlagi tega predpostavlja, da bo enostavnost uporabe povod za množično uporabo portala med prebivalci gorenjske regije. V njegovem pristopu je opaziti prisotnost tehnološkega determinizma, saj predpostavlja, da bo omogočen dostop do novih tehnologij avtomatično izzval dejansko uporabo. Teorija tehnološkega determinizma zagovarja dejstvo, da je tehnologija gonilna sila družbenih in kulturnih sprememb (Humphreys v Oostveen 2007, 1). Po tehnološko deterministični teoriji so zgolj tehnologije tiste, ki izzovejo spremembe v delovanju družbe in so neodvisne od družbenih in kulturnih dejavnikov. Pesimistični pristop k tehnološkemu determinizmu obravnava tehnologijo kot popolnoma avtonomno entiteto s svojo lastno voljo, v optimističnem pristopu pa je zaznati naivno verovanje v napredek in spremembe (Chandler 1996) in slednjega je opaziti tudi v Štefančičevih odgovorih.

Pri razvoju spletnih aplikacij in njihovih vsebin se je poleg tehničnih dejavnikov pomembno osredotočiti tudi na družbene dejavnike. Razvijalci morajo raziskati družbene in kulturne značilnosti ljudi, ki naj bi uporabljali njihove aplikacije. Tudi vključitev končnih uporabnikov v sam razvoj je pomemben faktor, ki bi ga bilo smiselno vpeljati tudi v razvojni skupini eGorenjska.

Mnogo raziskav o primernem pristopu do razvoja infrastrukture in vsebin izhaja iz projektov, ki so se zaradi neupoštevanja sociokulturnih faktorjev izkazali kot neuspešni (Star in Ruhleder 1996; Kling in Scacchi v Kling 1999, 22).

Sposobnost informacijsko komunikacijskih tehnologij, da izzovejo spremembe, je močno povezana z družbenim aspektom okolja, v katerem se nove tehnologije uvajajo.

Družbeni vidiki in lastnosti neke lokalne skupnosti, kjer se nove tehnologije uvajajo, so pomembnejši od tehničnih lastnosti same tehnologije (Leaning 2005). Pri projektu eGorenjska se zdi, da se odgovorni osredotočajo predvsem na tehnične lastnosti portala, zanemarjajo pa pomembnost družbenih lastnosti prebivalcev Gorenjske. Zaznati je odsotnost nepogrešljivega faktorja sociokulturne spodbude, kot so prizadevanje za usposabljanje in izobraževanje članov skupnosti ter strategije sodelovanja s pripadniki skupnosti. Prostorske skupnosti, ki imajo omogočen dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij, se morajo posvetiti tudi omenjenim faktorjem, če želijo doseči neko stopnjo napredka in družbenih sprememb.

Informacijsko komunikacijske tehnologije so modalne – v nekem okolju so uporabljene na nek način, medtem ko so v drugem okolju uporabljene na drugačen način. Njihova uporaba se torej razlikuje glede na okolje, v katerem so uporabljene. Pri raziskovanju vplivov informacijsko komunikacijskih tehnologij se je zato potrebno posvetiti soodvisnosti družbenih sistemov, tehnologije in oblik uporabe. Enotna razlaga o vplivu uporabe novih tehnologij ne obstaja, saj v različnih družbenih okvirih, prav tako pa tudi različnih časovnih okvirih, nima enakih učinkov in posledic (Leaning 2005).

Družbena struktura na vseh območjih ni homogena, zato je za vpeljavo določene vrste informacijsko komunikacijskih tehnologij potrebno preučiti kulturne dejavnike skupnosti, ki lahko vplivajo na dejansko uporabo novih tehnologij.

V samem začetku snovanja projekta eGorenjska so bili ciljni uporabniki ljudje, ki do sedaj niso uporabljali interneta, kasneje pa se je ciljna populacija razširila na vse prebivalce regije. Obsežna razširitev ciljne populacije po eni strani veča število potencialnih uporabnikov, po drugi strani pa odpira vprašanje razlik med različnimi družbenimi skupinami, ki imajo različne tehnološke in vsebinske zahteve.

Ob snovanju portala imajo sodelujoči pri projektu še vedno v mislih tiste, ki bi jim preveč zahtevna uporaba onemogočala dostop do željenih vsebin. Navigacija po portalu bo omogočena preko osnovnih gumbov na daljinskem upravljalniku, da neizkušenim ljudem ne bo povzročala težav pri uporabi portala.

Kraut in sodelavci (1998) v raziskavi Homenet ugotavljajo, da uporaba interneta lahko pri novih uporabnikih poveča stopnjo osamljenosti in depresije, ob uporabi interneta v daljšem časovnem obdobju pa se stopnja osamljenosti in alienacije zniža. Kot kažejo rezultati študije, ta stopnja ni v neposredni povezavi z uporabo interneta, ampak z dejstvom, da se ljudje kot novi in neizkušeni uporabniki soočajo s problemi uporabe novih tehnologij (Kraut in drugi 1998).

Predpostavljam, da uporabniki portala eGorenjska zaradi poenostavljenosti ne bodo imeli problemov z uporabo, ki bi jih odvrčala od udejstvovanja v aktivnostih, ki jih bo portal eGorenjska ponujal. Tu pa se pojavlja vprašanje, na kakšen način potencialne uporabnike motivirati za udejstvovanje, če morda ne kažejo zanimanja za uporabo vsebin na portalu. Na tej točki se je pomembno osredotočiti na družbene lastnosti prebivalcev regije ter na podlagi tega uporabiti ustrezne motivacijske vzvode.

Zahtevnejši uporabniki naj bi na portalu lahko uporabljali forume za medsebojno diskusijo, manj zahtevni uporabniki pa bodo lahko zgolj prebiralali sporočila. Pisanje sporočil preko daljinskega upravljalnika se zdi izredno težavno ter zamudno in s tega vidika skorajda nesmiselno. Za uporabo takšne funkcionalnosti bi moral biti portal eGorenjska dostopen tudi preko računalnikov ali pa bi uporabniki morali uporabljati tipkovnice, nameščene preko vmesnika.

Glede na analizo rezultatov študije Netville lahko sklepam, da bi ta funkcionalnost portala lahko doprinesla k večjemu sodelovanju in povezanosti med prebivalci. Kot kažejo rezultati obravnavane študije, je uporaba elektronskega seznama doprinesla k formiranju šibkih socialnih vezi med prebivalci ter povečanem občutku socialne pripadnosti. Socialne vezi v fizičnem prostoru zagotavljajo instrumentalno podporo,

kot je izposoja gospodinjskih pripomočkov, pomoč pri hišnih opravilih ter pomoč pri upravljanju lokalnih organizacij (Wellman in Wortley 1990).

Za večanje stopnje kohezije v skupnosti je pomembno večanje stopnje socialnega kapitala, ki povečuje varnost, izboljšuje pretok informacij med člani skupnosti, viša stopnjo izvajanja kolektivnih ukrepov ter nasploh preprečuje zaton aktivnosti v skupnostih (Putnam 2000).

Povečevanje udejstvovanja ljudi v lokalnih skupnostih kot enega izmed namenov portala eGorenjska Štefančič samoiniciativno ne izpostavlja, temveč to omenja šele ob vprašanju na to temo. Pravi, da »bodo aktualne novice o lokalnem dogajanju in napovedanih dogodkih ažurno dostopne vsem uporabnikom, kar povečuje možnost stopnje udejstvovanja pri takšnih aktivnostih«. Po besedah g. Štefančiča bodo tudi sami ponudniki različnih dogodkov lažje koordinirali različna dogajanja. »Prednost je tudi v tem, da bodo lahko različne skupnosti lažje sodelovale med seboj«, pravi in podaja primer dveh občin, ki ne bosta imeli povsem svojega portala na internetu, ampak bodo vsebine in dogodki obeh dostopni na istem portalu, kar bo lajšalo medobčinsko sodelovanje.

Po njegovih besedah je pričakovati tudi večjo udeležbo uporabnikov portala na področju lokalno političnih aktivnosti, saj bodo na portalu objavljene seje občinskih svetov, zapisniki ter druga obvestila. Povečanja udeležbe v lokalnih aktivnostih intervjujanec prav tako ne izpostavlja samoiniciativno, temveč zgolj podaja odgovor na eksplicitno vprašanje.

Kot že omenjeno, je v predstavi intervjujanca opaziti prisotnost tehnološkega determinizma, saj s poudarjanjem uvedbe uporabniško prijazne tehnologije predpostavlja, da bodo ljudje avtomatično začeli uporabljati portal, se vključevati v razprave ter povezovati med seboj. Izkušnje kažejo, da temu ni tako, saj je potrebno procese, kot so informiranje, vključevanje ter povezovanje, spodbujati. Uporaba novih informacijskih tehnologij je prav tako pogojena z družbenimi lastnostmi njenih uporabnikov, ki pa v fazi razvoja obravnavanega projekta niso posebej izpostavljene in preučevane. Potrebno je poudariti, da nove informacijsko komunikacijske tehnologije niso zgolj orodje, ampak vključujejo tudi človeško znanje ter različne oblike družbenih odnosov, znotraj katerih so te tehnologije uporabljene.

6 Sklep

V diplomskem delu je predstavljena skupnostna informatika kot akademska disciplina ter nekateri družbeni pojavi, ki jih ta disciplina proučuje ter analizira, s poudarkom na pojavu socialne kohezije. Kot področje preučevanja je skupnostna informatika še dokaj nerazivta, saj nima izdelane enotne teoretske paradigme, definiranih metodoloških tehnik ter nabora teoretskih vprašanj. Na področju uporabe v sklopu te akademske discipline obstaja mnogo projektov in primerov uporabe. Primeri se med seboj vsebinsko precej razlikujejo in obravnavajo tako razvoj spletnih omrežij, povečevanje socialnega kapitala, razvoj demokracije, razvoj lokalnih skupnosti, izpopolnjevanje posameznikov ter mnogo drugih področij.

Sama sem se osredotočila na vidik delovanja članov skupnosti z vidika sprememb v načinu komunikacije, povečanja oziroma zmanjšanja neposredne komunikacije na račun povečanja spletne komunikacije, povečevanju udejstvovanja v lokalnih aktivnostih ter povečevanju oziroma zmanjševanju obsega lokalnih vezi. Predvsem pa sem želela izvedeti, ali dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij in njihova uporaba vplivata na stopnjo kohezije med člani skupnosti.

V četrtem poglavju diplomskega dela je bila obravnavana študija Netville, ki predstavlja primer dobre prakse, kako informacijsko komunikacijske tehnologije vplivajo na delovanje ljudi v neki skupnosti. Rezultati študije so pokazali, da spletna komunikacija krepi in povečuje neposredno komunikacijo ter spodbuja udejstvovanje članov skupnosti v lokalnih aktivnostih. Dostop do interneta zaradi zmanjšanih stroškov ter povečane hitrosti komuniciranja zmanjšuje ovire pri organiziranju dejavnosti v skupnosti.

Skozi diplomsko delo sem torej raziskovala vprašanje vpliva novih informacijsko komunikacijskih tehnologij na delovanje lokalnih skupnosti. Dejstvo je, da nove tehnologije spreminjajo delovanje posameznikov, saj omogočajo nove načine komunikacije z ostalimi člani skupnosti ter nove načine informiranja in sodelovanja. Jakost družbenih odnosov pogojuje tudi stopnjo družbene kohezije, zato sem predpostavljala, da projekti v okviru skupnostne informatike, ki spodbujajo

zmanjšanje digitalnega razkoraka in omogočajo dostop do novih informacijsko komunikacijskih tehnologij v skupnostih ter komunikacijo preko teh tehnologij, posledično lahko doprinesejo k zvišanju stopnje kohezije med člani skupnosti. Rezultati študije Netville so potrdili domnevo, da se z uporabo novih tehnologij in interneta povečuje udejstvovanje članov skupnosti v lokalnih aktivnostih. Prav tako se poveča komunikacija med člani ter osebno obiskovanje pripadnikov skupnosti.

Diplomsko delo je v drugem delu zajemalo predstavitev ter analizo projekta eGorenjska, ki z uvedbo spletnega televizijskega portala predstavlja možnost razvoja gorenjske regije v smislu spodbujanja sodelovanja občanov v lokalnih aktivnostih, medobčinskem sodelovanju, samoiniciativnem informiranju in izobraževanju ter izvajanju kolektivnih občinskih in medobčinskih akcij, sama pa sem želela raziskati predvsem področje socialne kohezije in morebitni vpliv projekta na povečanje le-te. Ker projekt eGorenjska še ni bil implementiran, ne obstajajo dokazi, da imajo nove informacijsko komunikacijske tehnologije vlogo pri zagotavljanju večje stopnje kohezije v skupnostih. G. Janko Štefančič, s katerim je bil v praktičnem delu diplomske naloge opravljen poglobljeni intervju, aspekta socialne kohezije eksplicitno ne izpostavlja.

Posledica morebitno povišane oziroma zmanjšane stopnje socialne kohezije je pogojena z dejansko uporabo storitev portala eGorenjska, ki je pred implementacijo projekta ni možno predvideti. Vsekakor bi bilo v trenutni fazi razvoja vsebin koristno opraviti analizo zahtev, prav tako pa tudi analizo sociokulturnih lastnosti ciljnih uporabnikov in na podlagi tega vsebine prilagoditi zahtevam potencialnih uporabnikov.

Odnos med tehnologijo in družbo, posebej v kontekstu novih informacijskih tehnologij, je pogosto obravnavan s tehnološko determinističnega vidika, da nove tehnologije povzročajo družbene spremembe. Raziskovanje vpliva specifičnih tehnologij ni možno brez izdelane teorije o družbenih aspektih okolja, v katerem se bodo nove tehnologije pojavile (Feenberg v Leaning 2005, 36-37). Na podlagi tega teoretskega izhodišča sem pri analizi poglobljenega intervjuja prišla do ugotovitve, da bi se morali snovalci portala osredotočiti na družbene lastnosti gorenjske populacije, ne pa zgolj tehnološko deterministično predpostaviti, da bo dostop do novih

tehnologij sam po sebi sprožil uporabo portala eGorenjska. Tudi Foth (2003) opozarja, da se še vedno pojavlja mnogo projektov in programov, ki ne vključujejo tako konceptualnega kot tudi družbenega vložka, ki je potreben za vzpostavitev povezave skupnosti s tehnologijo ter vzpodbuditev članov skupnosti za uporabo omrežja. Razvijalci morajo narediti preobrat od samega dostopa do informacij do dejanske uporabe informacij. Projekti, ki se ne razvijajo v socialnem kontekstu, rezultirajo kot tehnični produkti, ki jih skupnost ne sprejme (Maloney-Krichmar in drugi v Foth 2003, 35).

V prihodnosti je potrebno spodbujati razvoj različnih projektov v okviru skupnostne informatike, ki pa bi morali že v prvi fazi razvoja definirati konkretne cilje, ki jih želijo doseči, ter ustrezne načine za njihovo implementacijo. Pojav skupnostne informatike kot akademske discipline predstavlja priložnost raziskovanja informacijsko komunikacijskih tehnologij z vidika družbe in njenih karakteristik. Na območju Evropske unije se projekti uvajanja novih tehnologij sicer ustrezno finančno spodbujajo, vendar pa bi bilo potrebno zagotoviti tudi boljši nadzor nad dejansko implementacijo odobrenih in financiranih projektov.

7 Literatura

1. Bieber, Michael, Richar Civile, Michael Gurstein in Nancy White. 2002. *A white paper exploring research trends and issues in the emerging field of community informatics*. Dostopno prek: <http://www.is.njit.edu/vci/vciwhitepaper.doc> (4. marec 2009).
2. Bogataj, Boštjan. 2007a. Uspešno predstavili eGorenjsko. *Gorenjski glas*, 24. maj. Dostopno prek: <http://www.gorenjski glas.si/novice/ekonomija/index.php?action=clanek&id=7442> (19. april 2009).
3. --- 2007b. Preprosta uporaba interneta prek tv sprejemnika. *Gorenjski glas*, 21. november. Dostopno prek: http://www.gorenjski glas.si/novice/priloga_gorenjska_gremo_gor/index.php?action=clanek&id=14121 (19. april 2009).
4. *Building a picture of community cohesion*. 2003. Dostopno prek: <http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/buildingapicture.pdf> (10. marec 2009).
5. Chandler, Daniel. 1996. Engagement with media: Shaping and being shaped. *Computer-Mediated Communication Magazine* 3 (2). Dostopno prek: <http://users.aber.ac.uk/dgc/determ.html> (23. maj 2009).
6. *Community Cohesion: A Report of the Independent Review Team*. 2001. Dostopno prek: <http://image.guardian.co.uk/sysfiles/Guardian/documents/2001/12/11/communitycohesionreport.pdf> (9. marec 2009).
7. Dolničar, Vesna, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. *Digitalni razkorak v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40DolnicarVukcevic.pdf> (17. marec 2009).
8. Fernback, Jan. 1999. There is a There There: Notes Toward a Definition of Cybercommunity. V *Steven Jones: Doing Internet Research: Critical Issues and Methods for Examining the Net*, Steven Jones, 203-220. Thousand Oaks: Sage.
9. Filipović, Maša. 2005. Analiza koncepta družbena kohezija skozi prizmo ločitve vsakdanjega sveta in sistema. *Družboslovne razprave XXI* (48): 159-175.
10. Foth, Marcus. 2003. Connectivity does not ensure community: On social capital, networks and communities of place. *ITiRA 2003 Conference Track: Community Informatics*. Dostopno prek: http://www.mobilecommunitydesign.com/research/Foth-Connectivity_does_not_ensure_community-on_social_capital-networks_and_communities_of_place.pdf (4. marec 2009).

11. Genis. 2007. *Specifikacije aplikacije VLOP - Vpogled v lastne osebne podatke*. Interno gradivo.
12. Gershuny, Jonathan 2001. *Web-use and Net-nerds: A Neo-Functionalist Analysis of the Impact of Information Technology in the Home*. Dostopno prek: http://www.ssb.no/english/about_ssb/conference/iatur_2001/gershuny.pdf (27. marec 2009).
13. Gurstein, Michael. 2003. Effective use: A community informatics strategy beyond the Digital Divide. *First Monday* 8 (12). Dostopno prek: http://firstmonday.org/issues/issue8_12/gurstein/index.html#g5 (14. marec 2009).
14. --- 2007. *What is Community Informatics (and Why Does It Matter)?*. Dostopno prek: <http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/0712/0712.3220.pdf> (7. januar 2009).
15. Hamman, Robin. 1997. *Introduction to Virtual Communities Research and Cybersociology Magazine Issue Two*. Dostopno prek: http://www.cybersociology.com/files/2_1_hamman.html (12. april 2009).
16. Hampton, Keith in Barry Wellman. 2001. *The Not So Global Village of Netville*. Dostopno prek: <http://www.mysocialnetwork.net/downloads/HamptonWellman2.pdf> (20. april 2009).
17. --- 2003. *Neighboring in Netville: How the Internet Supports Community and Social Capital in a Wired Suburb*. Dostopno prek: <http://www.asanet.org/galleries/default-file/hamptonwellmanCC.pdf> (20. april 2009).
18. Harrison, Theresa M. in Timothy Stephen. 1999. Researching and Creating Community Networks. V *Steven Jones: Doing Internet Research: Critical Issues and Methods for Examining the Net*, Steven Jones, 221-241. Thousand Oaks: Sage.
19. Keeble, Leigh in Brian D. Loader 2001. *Community Informatics - Shaping Computer Mediated Social Relations*. London: Routledge.
20. Kling, Rob. 1999. What is Social Informatics and Why Does it Matter?. *D-Lib Magazine* 5 (1). Dostopno prek: http://rkcsi.indiana.edu/archive/kling/pubs/kling99_01.pdf (20. maj 2009).
21. Kraut, Robert, Michael Patterson, Vicki Lundmark, Sara Kiesler, Tridas Mukopadhyay in William Scherlis. 1998. *Internet Paradox: A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?*. Dostopno prek: <http://www.cs.cmu.edu/~kiesler/publications/PDFs/kraut98-InternetParadox.pdf> (20. april 2009).
22. Leaning, Marcus. 2005. The modal natur od ICT: Challenging historical interpretation of the social understanding and appropriation of ICT. *The*

- Journal of Community Informatics* 2 (1): 35-42. Dostopno prek: <http://ci-journal.net/index.php/ciej/article/viewFile/278/231> (23. maj 2009).
23. Mlinar, Zdravko. 1973. *Sociologija lokalnih skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
 24. Nie, Norman in Lutz Erbring 2000. Internet and Society: A Preliminary Report. Dostopno prek: http://www.stanford.edu/group/siqss/Press_Release/Preliminary_Report-4-21.pdf (19. marec 2009).
 25. Nie, Norman, Sunshine Hillygus in Lutz Erbring 2002. Internet Use, Interpersonal Relations and Sociability: A Time Diary Study. V *Barry Wellman in Caroline A. Haythornthwaite: The Internet in Everyday Life*, Barry Wellman, 224-262. Oxford: Blackwell.
 26. Novak, Mojca. 2001. Socialna kohezija v primežu prenovljenega pojmovanja. *Družboslovne razprave* XVII (36): 23-37.
 27. Oostveen, Anne-Marie. 2007. *Context Matters: A Social Informatics Perspective on the Design and Implications of Large-Scale e-Government Systems*. Dostopno prek: <http://www.social-informatics.net/PROEFSCH RIFT%20OOSTVEEN.pdf> (23. maj 2009).
 28. Pitkin, Bill. 2001. *Community Informatics: Hope or Hype?*. Dostopno prek: <http://csdl.computer.org/comp/proceedings/hicss/2001/0981/08/09818005.pdf> (4. marec 2009).
 29. *Poročilo Evropske komisije IP/09/343*. 2009. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/343&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (20. april 2009).
 30. Pronovost, Gilles 2002. The Internet and Time Displacement: A Canadian Perspective. *IT & Society* 1 (1): 44-53. Dostopno prek: <http://www.stanford.edu/group/siqss/itandsociety/v01i01/v01i01a04.pdf> (25. marec 2009).
 31. *Prva predstavitev projekta eGorenjska*. 2007. Dostopno prek: <http://www.ict-slovenia.net/index.php?page=novice&action=arhiv> (19. april 2009).
 32. Putnam, Robert D. 2000. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
 33. Qiu, Yue, Tetyana Pudrovska in Suzanne Bianchi 2002. Social Activity and Internet Use in Dual-Earner Families: A Weekly Time Diary Approach. *IT & Society* 1 (1): 38-43. Dostopno prek: <http://www.stanford.edu/group/siqss/itandsociety/v01i01/v01i01a03.pdf> (25. marec 2009).
 34. *Regionalni razvojni program Gorenjske 2007 – 2013*. 2006. Dostopno prek: http://www.bsc-kranj.si/resources/files/doc/RRP_Gorenjske_2007-2013.pdf (20. april 2009).

35. *Revidirana Strategija socialne kohezije*. 2004. Dostopno prek: http://www.coe.si/res/dokument/download.php?id=/res/dokument/10368-_1.pdf&url=/res/dokument/10368_1.pdf&title=revidirana_strategija_socialne_kohezije.pdf (9. marec 2009).
36. Robinson, John, Meyer Kestnbaum, Alan Neustadt in Anthony Alvarez 2002. *The Internet and Other Uses of Time*. V *Barry Wellman in Caroline A. Haythornthwaite: The Internet in Everyday Life*, Barry Wellman, 244-262. Oxford: Blackwell.
37. Servon, Lisa J. 2002. *Bridging the digital divide: Technology, community, and Public Policy*. Oxford: Blackwell.
38. Simpson, Lyn. 2005. Community Informatics and Sustainability: Why Social Capital Matters. *The Journal of Community Informatics* 1 (2). Dostopno prek: <http://ci-journal.net/index.php/ciej/article/view/210/170> (24. marec 2009).
39. Stoecker, Randy. 2005. Is Community Informatics good for communities? Questions confronting an emerging field. *The Journal of Community Informatics* 1 (3). Dostopno prek: <http://ci-journal.net/index.php/ciej/article/viewFile/183/130> (10. januar 2009).
40. *Strategija razvoja širokopasovnih omrežij v Republiki Sloveniji*. 2008. Dostopno prek: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DEK/ostalo/predhodne_javne_obravnave/M.Jarc__Strategija_razvoja_sirokopasovnih_omrezij_v_RS-250308.pdf (24. april 2009).
41. Tönnies, Ferdinand. 1999. *Skupnost in družba*. Ljubljana: FDV.
42. *Understanding the Digital Divide*. 2001. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/38/57/1888451.pdf> (24. marec 2009).
43. Walmsley, Jim. 2000. Community, Place and Cyberspace. *Australian Geographer* 31 (1): 5-19. Dostopno prek: <http://www.informaworld.com/smpp/ftinterface~content=a713612238~fulltext=713240930> (7. januar 2009).
44. Wellman, Barry in Scot Wortley. 1990. *Different Strokes from Different Folks: Community Ties and Social Support*. Dostopno prek: <http://www.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/differentstrokes/diffstrokes.pdf> (19. april 2009).
45. Wellman, Barry. 1999. *The Network Community: An Introduction to Networks in the Global Village*. Dostopno prek: <http://www.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/globalvillage/in.htm> (17. april 2009).
46. --- 2002. *Little Boxes, Glocalization, and Networked Individualism*. Dostopno prek: <http://www.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/littleboxes/littlebox.pdf> (20. april 2009).

8 Priloge

Priloga A: Študija primera: prepis poglobljenega intervjuja

Sogovornik: g. Janko Štefančič iz podjetja Genis d.o.o. Lokacija: Sedež podjetja Genis d.o.o, Likožarjeva 1a, Kranj Datum: 22.05.2009

Iz sporočil, objavljenih v medijih, sem projekt eGorenjska zaznala kot projekt, sestavljen iz dveh delov. Prvi del je izgradnja širokopasovnega omrežja po celotni regiji, drugi pa je izgradnja portala z vsebinami lokalne narave. Kaj dejansko vključuje projekt eGorenjska?

Portal eGorenjska je bil zasnovan že pred dvema letoma, kar ste verjetno zasledili tudi v lokalnih medijih, vendar do sedaj še ni bil dejansko lansiran, ker nam ni uspelo zagotoviti prave infrastrukture, prav tako pa smo imeli probleme z zagotovitvijo prave tehnologije za izvedbo projekta. Projekt je sedaj ponovno oživel in ideja je, da se v bližnji prihodnosti omogoči dostop do portala najprej za nekaj tisoč uporabnikov v območju gorenjske regije, kasneje za vse. Sem seveda spada tudi izgradnja širokopasovnega omrežja ali pa zaenkrat zgolj izkoriščenje obstoječega omrežja. Kar se tiče vsebinskega dela projekta, bo eGorenjska vključevala vsebine lokalne narave. Sodelujoča podjetja bodo omogočala dostop do različnih novic. Tako bo na primer podjetje Gorenjski glas na portal posredovalo informacije in novice iz posameznih regij ter vaških in krajevnih skupnosti.

Kateri so temeljni cilji projekta?

Zagotovo je eden pomembnejših ciljev projekta zbrisati razlike med posameznimi skupinami ljudi. V mislih imam tiste ljudi, ki ne uporabljajo interneta, ker nimajo omogočenega dostopa, prav tako starejše ljudi, ki v večini interneta ne uporabljajo. Želimo zblížati na primer starejše ljudi, ki za dostop do informacij uporabljajo predvsem televizijo, ter mlade ljudi, ki poleg

tega po večini uporabljajo tudi internet in mobilne telefone. Cilj projekta je tudi olajšati dostop do informacij z uporabo preproste tehnologije, z dostopom do širokopasovnega interneta pa zmanjšati digitalno ločnico.

Kakšen je plan omreženja Gorenjske s širokopasovnim internetom? Do kdaj bo izveden?

Plan omreženja je postavljen s strategijami posameznih občin. Npr. Mestna občina Kranj naj bi do leta 2013 imela omreženih 70 % vseh gospodinjstev, 90 % do 2018 in 95 % do 2023. Zato bo v prvi fazi izvedbe projekta za portal eGorenjska izrabljeno že obstoječe omrežje.

Kaj bo po vašem mnenju prinesla izgradnja širokopasovnega omrežja? Za prebivalce? Za celotno regijo?

V današnjem času si že kar težko predstavljamo življenje brez interneta. Kot že rečeno, bo dostop do interneta omogočal dostop do informacij, preko portala eGorenjska pa bomo še dodatno olajšali uporabo tistim, ki za to nimajo dovolj znanja ali pa denarja za nakup drage računalniške opreme.

Lahko opišete portal eGorenjska?

V osnovi gre za dostop do lokalnih novic preko televizijskega ekrana. Uporabnik bo preko set up boxa dostopal do portala, ki bo zajemal različne teme. Tu bo na primer zdravstvo – bolnišnice, lekarne in druge zdravstvene ustanove, e-uprava – dostop do informacij javno-upravnega značaja, vpogled v lastne osebne podatke, turizem, izobraževanje, novičarstvo in tako naprej. Pomembno je omeniti, da portal ne bo povsem splošen, ker bo uporabniku v prvi fazi prikazoval novice in informacije v okviru njegove lokalne skupnosti. Če bo uporabnik na primer iz Jesenic, bodo imele prioriteto novice in informacije iz okolice Jesenic.

Katere so temeljne lastnosti portala?

Enostavnost, prilagodljivost, ažurnost, cenovna dostopnost, interaktivnost...

Bo torej na portalu možno aktivno sodelovati?

Definitivno. Omogočena bo personalizacija portala, tako da bo imel vsak uporabnik možnost hitrega dostopa do tistih informacij, ki si jih želi. Sodelovanje bo možno na ta način, da se bo na določeno novico lahko podalo kratko mnenje ali pa označiti, ali je novica zanimiva ali nezanimiva. V načrtu imamo tudi uporabo forumov za diskusijo med prebivalci.

Ko omenjate uporabo forumov, se uporaba portala eGorenjska ne zdi več tako preprosta, kot je bilo sprva načrtovano.

V osnovi ne gre za razvoj teh zapletenih sistemov za sodelovanje. Gre za to, da omogočimo uporabo forumov bolj naprednim uporabnikom. Tisti, ki teh funkcionalnosti ne bodo uporabljali, pa bodo lahko vseeno spremljali vsebine. Tako da še vseeno trdim, da je ključna lastnost portala enostavnost. Če podam primer: kar je naredil Apple z iPhonom, ko je razvil enostaven uporabniški vmesnik, ki ga razume vsakdo, tako bo tudi portal eGorenjska predstavljal enostavnost, ki jo lahko razume in uporablja vsak. Ker pri razvoju portala posvečamo veliko pozornosti starejšim in pa tudi mlajšim, ki ne uporabljajo interneta, smo se prav zato osredotočili na zgolj najbolj osnovne funkcije, ki jih je možno uporabljati na televiziji. Govorim o najosnovnejših gumbih na daljincu, preko katerih bo omogočena navigacija po portalu.

Projekt torej nima izbrane neke ciljne populacije (mlajši/starejši, izkušeni/neizkušeni internetni uporabniki), ali pač?

V samem začetku projekta so bili ciljni uporabniki ljudje, ki večinoma ne uporabljajo interneta, recimo starejša populacija in ljudje s posebnimi potrebami. Kasneje pa smo ciljno populacijo razširili na kar vse prebivalce regije, s tem da imamo ob snovanju portala v mislih tiste, ki bi jim preveč zahtevna uporaba onemogočala dostop do željenih vsebin. Lahko rečem, da je portal namenjen vsem Gorenjcem.

Ali bodo vsa gospodinjstva na območju gorenjske regije prejela vmesnik za uporabo portala? Bo vmesnik brezplačen?

Pri pilotskem uvajanju pričakujemo določen prispevek s strani lokalnih skupnosti, verjetno enako tudi kasneje. Cilj je, da vsako gospodinjstvo prejme vmesnik. Sčasoma pričakujemo še bolj poenostavljen dostop, saj bodo v roku nekaj let televizije postale tako 'pametne', da niti ne bomo potrebovali set up boxov za dostop do portala.

Napovedani rok za priključitev testnih uporabnikov je bil v marcu 2008. Kako to, da priključitev ni bila izvedena in kdaj je postavljen naslednji rok?

Kot že rečeno, smo imeli nekaj težav z zagotovitvijo prave infrastrukture in težav s ponudniki storitev. Delujemo v smeri, da bomo izvedli priključitev na nekaj tisoč uporabnikov v posameznih lokalnih skupnostih do konca tega leta.

Ali mislite, da bo uporaba portala doprinesla k večjemu udejstvovanju ljudi v lokalnih skupnostih? Katere aktivnosti imate v mislih?

Naj bi, saj bodo aktualne novice o lokalnem dogajanju in napovedanih dogodkih, kot so razstave in razna srečanja, ažurno dostopne vsem. Tudi sami ponudniki različnih dogodkov bodo lažje koordinirali različna dogajanja. Prednost je tudi v tem, da bodo lahko različne skupnosti tudi lažje sodelovale med seboj. Ker na primer jeseniška in kranjska občina ne bosta imeli povsem svojega portala na internetu, ampak bodo dogodki obeh dostopni na istem portalu, bo medobčinsko sodelovanje lažje. Pričakujemo tudi večjo udeležbo uporabnikov portala na področju lokalno političnih aktivnosti, saj bodo na portalu objavljene seje občinskih svetov, zapisniki ter druga obvestila.

Ali mislite, da bo uporaba portala doprinesla k večji povezanosti med prebivalci? Na kakšen način?

Seveda, to je tudi namen - vzpostavljanje različnih interesnih skupin, ki jim želimo omogočiti delovanje oziroma izmenjavanje različnih oblik informacij oziroma komuniciranje tudi preko regijskega interaktivnega multimedijskega portala.

Priloga B: Tabela podatkov o številu naselij, prebivalcev ter gospodinjstev gorenjske regije brez širokopasovne internetne povezave v letu 2009

OBČINA	Število naselij brez ADSL	Število prebivalcev brez ADSL	Število gospodinjstev brez ADSL	Delež prebivalcev v občini brez ADSL
BLED	0	0	0	0
BOHINJ	9	2070	672	39,6
CERKLJE NA GORENJSKEM	7	1207	245	19
GORENJA VAS-POLJANE	15	1485	60	21,6
GORJE	0	0	0	0
JESENICE	0	0	0	0
JEZERSKO	0	0	0	0
KRANJ	2	186	0	0,4
KRANJSKA GORA	0	0	0	0
NAKLO	0	0	0	0
PREDDVOR	0	0	0	0
RADOVLJICA	2	978	317	5,4
ŠENČUR	0	0	0	0
ŠKOFJA LOKA	21	2628	228	11,9
TRŽIČ	5	621	128	4,1
ŽELEZNIKI	7	1222	244	18
ŽIRI	1	140	68	4,9
ŽIROVNICA	4	1359	431	33,4
skupaj	73	11896	2393	